

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за травень 2026 року

[Supreme LAB](#)

[База правових позицій](#)

Зміст

1. Спори про захист честі, гідності і ділової репутації.....	8
1.1. Орган виконавчої влади, наділений державними повноваженнями та фінансований з бюджету, не може захищати ділову репутацію від критики ЗМІ у спосіб, передбачений для суб'єктів господарювання, залучених до конкурентної діяльності на ринку. Фінансування позивачем іншої юридичної особи та покладення на нього управлінських функцій щодо неї не є підставою для висновку, що інформація, поширена стосовно такої юридичної особи, порушує немайнові права (принижує ділову репутацію) самого органу виконавчої влади.....	8
2. Спори, що виникають із питань захисту права власності	9
2.1. Тривалий розгляд кримінального провадження, в якому встановлено обставини подробиць офіційних документів, на підставі яких майно вибуло з володіння держави на користь приватного власника, може вважатися поважною причиною пропуску позовної давності за вимогою про витребування такого майна як правового наслідку протиправних дій	9
2.2. Витребування майна можливе лише щодо об'єкта, який зберігся в натурі та перебуває в незаконному володінні відповідача. У разі видозміни, переробки або знищення майна віндикаційний позов не підлягає задоволенню, а захист права власності здійснюється шляхом стягнення його вартості.....	11
2.3. Вирішуючи питання про витребування нерухомого майна (стаття 388 ЦК України), суди зобов'язані перевіряти добросовісність його набувача, враховуючи презумпцію добросовісності та право особи покладатися на відомості Державного реєстру речових прав на нерухоме майно	12
2.4. Перехід права власності на предмет застави до іншої особи, у тому числі добросовісне набуття майна, не припиняє заставу, якщо основне забезпечене зобов'язання залишається невиконаним. Водночас суд зобов'язаний перевірити доводи про знищення предмета застави, оскільки загибель заставленого майна є однією з підстав для припинення застави відповідно до статті 28 Закону України «Про заставу» та пункту 2 частини першої статті 593 ЦК України	13
3. Спори, що виникають із питань захисту прав інтелектуальної власності.....	15
3.1. Невикористання власником зареєстрованої торговельної марки протягом п'яти років без поважних причин є підставою для дострокового припинення дії свідоцтва на неї відповідно до статті 18 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». Особа, яка подала заявки на реєстрацію тотожних або схожих позначень як торговельних марок і якій може бути	

відмовлено в реєстрації через наявність раніше зареєстрованого свідоцтва, має законний інтерес для звернення до суду з позовом про дострокове припинення дії такого свідоцтва	15
3.2. Реєстрація торговельної марки комерційним агентом чи представником (зокрема, керівником або власником компанії-дистриб'ютора) на власне ім'я без дозволу іноземного власника є недобросовісною та підлягає оцінці на відповідність статті 6 septies Паризької конвенції	16
4. Спори, що виникають із земельних правовідносин	18
4.1. Набуття права власності на об'єкт нерухомого майна (житловий будинок, крім багатоквартирного) автоматично тягне за собою перехід права на земельну ділянку, на якій він розташований, в обсязі та на умовах, встановлених для попереднього власника, пропорційно частці у праві власності на нерухомість (стаття 120 ЗК України, стаття 377 ЦК України)	18
5. Спори, що виникають із трудових правовідносин.....	19
5.1. Виплачений працівнику аванс у рахунок майбутньої заробітної плати як засіб до існування не підлягає поверненню на підставі статті 1215 ЦК України за відсутності рахункової помилки або недобросовісності набувача	19
5.2. Надбавка до посадового окладу працівнику режимно-секретного органу, який постійно працює в умовах режимних обмежень, встановлена Законом України «Про державну таємницю» та Положенням Кабінету Міністрів України про компенсацію, не залежить від умов колективного договору, тому роботодавець не має права в односторонньому порядку призупинити її нарахування та виплату на підставі статті 11 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Вимоги про стягнення такої надбавки підлягають розгляду з дотриманням тримісячного строку звернення до суду, передбаченого частиною першою статті 233 КЗпП України.....	21
6. Спори, що виникають із житлових правовідносин.....	22
6.1. Припинення права користування житлом колишнього члена сім'ї власника (особистий сервітут) має оцінюватися на предмет пропорційності втручання у право на повагу до житла та балансу інтересів сторін, зокрема, з урахуванням розмірів житла й потреб власника у використанні майна для власного приватного і сімейного життя.....	22
6.2. Якщо підприємство, у повному господарському віданні якого перебуває державний житловий фонд, визнає можливість передачі квартири в комунальну власність, однак не вчиняє передбачених Законом України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» дій щодо ініціювання такої	

передачі для подальшої приватизації, така бездіяльність є неправомірною та порушує право наймача на набуття права власності на житло, що є підставою для зобов'язання підприємства ініціювати передачу житла в комунальну власність..... 24

6.3. Особа, яка не перебуває у трудових відносинах із закладом, на балансі якого перебуває гуртожиток, і проживає в ньому на підставі цивільно-правового договору найму, строк дії якого закінчився, підлягає виселенню без надання іншого житлового приміщення, якщо новий договір між сторонами не укладався, особа має у власності інше житло, систематично порушує правила співжиття, а приміщення необхідне для забезпечення статутної діяльності закладу..... 25

7. Спори, що виникають із сімейних правовідносин..... 27

7.1. Усиновлення іноземцем за межами України дитини, яка є громадянином України за народженням («за правом крові»), визнається дійсним в Україні виключно за умови попереднього отримання дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей. Набуття дитиною громадянства іншої держави не дозволяє обійти цю вимогу. Якщо міжнародне усиновлення вчинено без такого дозволу, воно не є дійсним в Україні, а отже не є перешкодою, в розумінні частини другої статті 169 СК України, для поновлення біологічного батька у батьківських правах 27

7.2. Дитина, яка досягла чотирнадцяти років, відповідно до частини третьої статті 160 СК України та частини другої статті 29 ЦК України має право самостійно визначати своє місце проживання, тому суд може відмовити в задоволенні вимоги про відібрання такої дитини на підставі статті 163 СК України, якщо дитина висловила бажання проживати з іншою особою і це не суперечить її найкращим інтересам 29

8. Спори, що виникають із спадкових правовідносин 30

8.1. Спадкоємець, право на спадкування якого виникло внаслідок відмови від прийняття спадщини іншим спадкоємцем, має право відмовитися від прийняття спадщини протягом спеціального тримісячного строку, встановленого частиною другою статті 1270 ЦК України, який обчислюється з моменту такої відмови, а не протягом загального шестимісячного строку з часу відкриття спадщини 30

9. Спори, що виникають із питань визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави..... 31

9.1. У спорі про визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави, арешт активів, які є предметом позову, є співмірним заходом забезпечення позову, якщо відчуження такого майна може ускладнити або унеможливити виконання рішення суду. Належність активу близьким особам публічного службовця не виключає накладення арешту, якщо позов заявлено щодо цього активу як такого, що набутий за його дорученням	31
9.2. Вирішуючи спори про визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави, суд застосовує стандарт доказування «баланс ймовірностей», а твердження відповідачів про набуття майна за рахунок заощаджень або готівкових дарунків від родичів мають підтверджуватися належними і допустимими доказами, а не лише показаннями свідків. При визнанні активів необґрунтованими суд повинен враховувати момент набуття активу, а не момент фактичного початку виконання посадових обов'язків особою, уповноваженою на виконання функцій держави	33
10. Спори, пов'язані з відшкодуванням шкоди.....	34
10.1. Неповорнення органом досудового розслідування вилучених під час обшуку грошових коштів після скасування арешту на майно є підставою для відшкодування шкоди державою на загальних підставах відповідно до частини шостої статті 1176 ЦК України без необхідності судового рішення, яким встановлено протиправність дій відповідного органу	34
10.2. Перебування потерпілого у стані середнього ступеня алкогольного сп'яніння та керування в темну пору доби велосипедом без світлоповертачів – груба необережність, що відповідно до частини другої статті 1193 ЦК України є підставою для зменшення розміру відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, однак не звільняє володільця джерела підвищеної небезпеки повністю від відповідальності	36
10.3. Реалізація права на відшкодування моральної шкоди за певне правопорушення виключає повторне стягнення такої компенсації за тих самих обставин, якщо інше не встановлено законом або договором. Відшкодування моральної шкоди, присуджене ЄСПЛ за неефективне та надмірно тривале розслідування, унеможлиблює повторне її стягнення в національному суді з тих самих підстав	38
10.4. Національний банк України як банк-обслуговувач рахунків Фонду гарантування вкладів фізичних осіб зобов'язаний виконувати платіжні інструкції державного виконавця щодо безспірного списання коштів на виконання судових рішень. Статтею 20 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» не передбачено імунітету Фонду від такого стягнення. Безпідставне повернення платіжної інструкції без виконання є протиправною поведінкою,	

що може бути підставою для цивільно-правової відповідальності, зокрема відшкодування моральної шкоди..... 39

11. Застосування норм процесуального права..... 41

11.1. Встановлення судом відсутності підстав для розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, та/або повноважень у заявника вимагати її розкриття є підставою для ухвалення рішення про відмову в задоволенні заяви (частина 2 статті 350 ЦПК України), а не для відмови у відкритті провадження у справі..... 41

11.2. У спорі про неукладеність письмового правочину з підстави непідписання його стороною належним доказом належності підпису є висновок почеркознавчої експертизи. Відмова у призначенні такої експертизи з мотивів ненадання зразків підпису або непідтвердження оплати до постановлення ухвали про її призначення не свідчить про ухилення від участі в експертизі та унеможлиблює відмову в задоволенні позову з підстав недоведеності цих обставин..... 42

11.3. Спір між подружжям про стягнення грошової компенсації вартості частки в нерухомому майні, розташованому на території іноземної держави, не є спором про речові права на таке майно, якщо заявлена вимога не змінює титул власника та не потребує державної реєстрації прав. Такий спір не підпадає під правило виключної підсудності за місцезнаходженням нерухомості й підлягає розгляду судом України в порядку цивільного судочинства..... 43

11.4. Пунктом 5 статті 48 Договору про правову допомогу між Україною та Чеською Республікою встановлено виключну підсудність спорів із договірних відносин компетентним органам юстиції тієї Договірної Сторони, на території якої проживає, перебуває чи знаходиться відповідач, і не передбачає права сторін самостійно визначати підсудність у договорі. Пророгаційне застереження в договорі між сторонами не може змінити підсудність, визначену міжнародним договором, який має пріоритет над національним законодавством..... 44

11.5. Якщо до початку підготовчого судового засідання до суду надійшла уточнена позовна заява, підписана опікуном недієздатної особи як її законним представником, залишення первісного позову без розгляду з підстави підписання його недієздатною особою є неправомірним – суд зобов'язаний продовжити розгляд справи по суті..... 45

11.6. Ухвала про відмову у прийнятті позову третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору (про відмову у прийнятті позову та у вступі третьої особи в справу), підлягає апеляційному оскарженню окремо від рішення суду відповідно до пункту 6 частини першої статті 353 ЦПК України..... 47

- 11.7. Ухвала про відмову у прийнятті заяви щодо зміни предмета або підстав позову за своєю правовою природою є еквівалентною ухвалі про повернення заяви, тому підлягає апеляційному оскарженню окремо від рішення суду відповідно до пункту 6 частини першої статті 353 ЦПК України..... 48
- 11.8. Справи про встановлення факту самотійного виховання та утримання дитини одним із батьків не підлягають розгляду в порядку окремого провадження, якщо встановлення такого факту пов'язане з необхідністю з'ясування обставин виконання або невиконання одним із батьків своїх батьківських обов'язків, впливає на права та інтереси дитини, іншого з батьків і свідчить про наявність спору про право. Такий спір має вирішуватися в порядку цивільного судочинства в позовному провадженні..... 49
- 11.9. Безпідставне зупинення провадження у справі з мотивів потенційної преюдиційності іншого спору є порушенням норм пункту 6 частини першої статті 251 ЦПК України, оскільки не доводить об'єктивної неможливості розгляду справи, а також порушує принцип розумного строку розгляду справи, гарантований статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод..... 50
- 11.10. Наявність в особи статусу фізичної особи – підприємця не означає, що всі наступні правовідносини за її участю мають ознаки господарських. Спори щодо стягнення коштів пайової участі в розвитку інфраструктури із замовника будівництва, який у документах на будівництво та щодо власності на землю діяв як фізична особа, підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства місцевим загальним судом..... 51
- 11.11. Повернення апеляційної скарги з підстав неусунення недоліків є допустимим лише щодо тієї скарги, яку ухвалою суду залишено без руху. Якщо ж ухвала про залишення без руху стосується іншої апеляційної скарги або іншого заявника, то таке повернення апеляційної скарги є неправомірним 52
- 11.12. Для звернення стягнення на грошові кошти, які належать особі, що має заборгованість перед боржником, не вимагається наявність відкритого виконавчого провадження. Визначальною умовою застосування частини першої статті 440 ЦПК України є існування заборгованості, яка не оспорується відповідною особою або підтверджена судовим рішенням, що набрало законної сили. Нерозгляд судом по суті питання наявності такої заборгованості свідчить про передчасність висновку про відмову в задоволенні заяви..... 52
- 11.13. Неподання оригіналу документа про сплату судового збору не є безумовною підставою для повернення апеляційної скарги, оскільки обов'язок перевірити факт зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України покладається на суд..... 53

1. Спори про захист честі, гідності і ділової репутації

1.1. Орган виконавчої влади, наділений державними повноваженнями та фінансований з бюджету, не може захищати ділову репутацію від критики ЗМІ у спосіб, передбачений для суб'єктів господарювання, залучених до конкурентної діяльності на ринку. Фінансування позивачем іншої юридичної особи та покладення на нього управлінських функцій щодо неї не є підставою для висновку, що інформація, поширена стосовно такої юридичної особи, порушує немайнові права (принижує ділову репутацію) самого органу виконавчої влади

27 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 та ГО «Стейтвотч» у справі за позовом Державного управління справами (далі – ДУС) до ОСОБА_1, ГО «Стейтвотч», третя особа – Національний природний парк «Синьогора», про спростування недостовірної інформації та захист ділової репутації.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що в мережі Інтернет була опублікована інформація про нібито отримання підпорядкованою ДУС установою (ДО «Резиденція «Синьогора») збитків у значному розмірі, яку позивач вважав недостовірною та такою, що формує негативне уявлення про ефективність його діяльності.

Справу суди розглядали неодноразово.

Суд першої інстанції позов задовольнив, мотивуючи своє рішення тим, що поширена відповідачами інформація є недостовірною, принижує ділову репутацію позивача, що може призвести до формування у суспільстві негативного ставлення до нього. При цьому інформація негативного характеру щодо ДУС викладена у формі фактичних тверджень, а не оціночних суджень.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції в частині визначеного способу спростування інформації, змінив його резолютивну частину лише щодо способу спростування, вказавши на необхідність виключення персональних даних і оприлюднення лише частини рішення суду як достатнього способу захисту.

ВС не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, ухвалив нове судове рішення, яким відмовив у задоволенні позову з огляду на таке.

Поширення інформації про діяльність підпорядкованої державному органу установи саме по собі не свідчить про порушення ділової репутації такого органу, навіть якщо він здійснює її фінансування чи управління. Для задоволення позову про захист ділової репутації необхідно довести, що поширена інформація стосується безпосередньо позивача та порушує його особисті немайнові права.

ВС наголосив, що державні органи, які реалізують владні повноваження та фінансуються з бюджету, підлягають ширшим межах суспільної критики, ніж приватні особи чи суб'єкти господарювання. З урахуванням практики ЄСПЛ дифамаційні позови органів державної влади можуть створювати непропорційне обмеження свободи вираження поглядів, тому не завжди переслідують легітимну мету захисту репутації у розумінні ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Відповідно до Положення ДУС є спеціальним державним органом з матеріально-технічного, соціально-побутового та іншого забезпечення діяльності Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Ради національної безпеки і оборони України, інших державних органів. Тобто ДУС є спеціальним державним органом, який є головним розпорядником бюджетних коштів.

У цій справі спірна публікація стосувалася діяльності ДО «Резиденція «Синьогора», а не безпосередньо ДУС, підстав для захисту ділової репутації ДУС не було. Сам факт здійснення ДУС функцій управління та фінансування цієї установи не означає, що будь-яка інформація про підпорядковану організацію автоматично порушує ділову репутацію державного органу.

Детальніше з текстом постанови ВС від 27 травня 2026 року у справі № 357/1265/22 (провадження № 61-5888св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136946331>.

2. Спори, що виникають із питань захисту права власності

2.1. Тривалий розгляд кримінального провадження, в якому встановлено обставини підробки офіційних документів, на підставі яких майно вибуло з володіння держави на користь приватного власника, може вважатися поважною причиною пропуску позовної давності за вимогою про витребування такого майна як правового наслідку протиправних дій

25 травня 2026 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом першого заступника прокурора Івано-Франківської області в інтересах держави в особі Державного агентства лісових ресурсів України до Поляницької сільської ради Надвірнянського району Івано-Франківської області, ОСОБА_1, третя особа – ДП «Ворохтянське лісове господарство», про визнання недійсними та скасування державних актів на право приватної власності на земельні ділянки та витребування земельних ділянок.

На обґрунтування заявлених вимог прокурор посилався на те, що земельна ділянка лісового фонду, що перебувала у постійному користуванні державного

підприємства, вибула з державної власності на підставі підробленого рішення виконавчого комітету сільської ради. На підставі цього рішення ОСОБА_1 отримав державний акт на право власності, а згодом поділив ділянку та оформив нові правовстановлюючі документи. У кримінальному провадженні встановлено, що посадові особи органу місцевого самоврядування незаконно вилучили землі лісового фонду, змінили їх цільове призначення та передали у приватну власність фізичним особам. Факт підроблення рішення сільської ради був підтверджений судом, хоча провадження закрито у зв'язку із закінченням строків давності.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, частково задовольнив позов, витребував спірні земельні ділянки з незаконного володіння ОСОБА_1 у власність держави в особі Державного агентства лісових ресурсів України та зазначив, що земельні ділянки лісового фонду вибули з державної власності поза волею держави на підставі рішення органу місцевого самоврядування, який не мав повноважень змінювати їх цільове призначення та передавати у приватну власність. ОСОБА_1 набув право власності у порядку безоплатної передачі громадянам у власність земельних ділянок на підставі рішення виконавчого комітету сільської ради всупереч визначеної законодавством процедури, що є підставою для витребування майна. Також суд визнав поважними причини пропуску позовної давності, зазначивши, що звернення прокурора стало можливим лише після встановлення у кримінальному провадженні обставин незаконного вибуття земель та підтвердження факту підроблення відповідного рішення органу місцевого самоврядування.

ВС у складі ОП КЦС погодився з висновками судів з огляду на таке.

Позовна давність є строком для подання позову як безпосередньо суб'єктом, право якого порушене (зокрема і державою, що наділила для виконання відповідних функцій у спірних правовідносинах певний орган державної влади, який може звернутися до суду), так і прокурором, уповноваженим законом звертатися до суду з позовом в інтересах держави, як носія порушеного права, від імені якої здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах може певний її орган.

Питання щодо поважності причин пропуску строку позовної давності, тобто наявності обставин, які з об'єктивних, незалежних від позивача підстав унеможливили або істотно утруднювали своєчасне подання позову, вирішується судом у кожному конкретному випадку з урахуванням наявних фактичних даних про такі обставини.

Тривалий розгляд кримінального провадження, в якому підлягали оцінці та були встановлені обставини підробки офіційних документів, на підставі яких земельні ділянки вибули з володіння держави на користь приватного власника (обставини незаконного вибуття майна власника), може за певних обставин

вважатися поважною причиною пропуску позовної давності за вимогою про витребування земельної ділянки, як правового наслідку протиправних дій.

ВС у складі ОП КЦС зауважив, що у цій справі обставини, які свідчили про незаконне вибуття земель лісового фонду, підлягали встановленню судом в межах кримінального провадження. Постійним користувачем спірної земельної ділянки у кримінальній справі був поданий цивільний позов про відшкодування збитків, який розглядався судом разом з обвинувальним актом у період з 2005 року до березня 2015 року. Отже, ДП «Ворохтянське лісове господарство» вчинило процесуальні дії, спрямовані на захист майнових прав та інтересів.

Детальніше з текстом постанови ВС у складі ОП КЦС від 25 травня 2026 року у справі № 354/625/15 (провадження № 61-1790сво25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137071430>.

2.2. Витребування майна можливе лише щодо об'єкта, який зберігся в натурі та перебуває в незаконному володінні відповідача. У разі видозміни, переробки або знищення майна віндикаційний позов не підлягає задоволенню, а захист права власності здійснюється шляхом стягнення його вартості

Об травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційні скарги АТ «Закритий недиверсифікований венчурний корпоративний інвестиційний фонд «Капітал-Плаза» та ТОВ «Сфера 777» у справі за позовом ОСОБА_1 до АТ «Закритий недиверсифікований венчурний корпоративний інвестиційний фонд «Капітал-Плаза», треті особи: ОК «Заміський клуб», ТОВ «Зем буд сервіс», ТОВ «Конструкторське бюро «Зелена Планета», ТОВ «Сфера 777», про скасування державної реєстрації права власності та витребування квартири з чужого незаконного володіння.

На об'рунтування заявлених вимог позивач посилалась на те, що вона уклала договір про участь у будівництві та повністю сплатила пайовий внесок для отримання квартири, однак об'єкт не був завершений і право власності на нього у подальшому зареєстровано за третіми особами, а згодом відчужено. Вважаючи відчуження незаконним та таким, що порушує її права як інвестора, позивач просила витребувати спірну квартиру на її користь.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково, скасував державну реєстрацію права власності на квартиру за відповідачем, оскільки така реєстрація порушує права позивача як володільця майнових прав. Водночас суд вважав, що наявність майнових прав на квартиру не дає права позивачу на витребування майна.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції в частині відмови у задоволенні позову, скасував рішення в цій частині

та ухвалив нове рішення, яким задовольнив вимогу про витребування квартири з чужого незаконного володіння. Суд зазначив, що позивач як інвестор повністю сплатила кошти і набула майнові права, тому вимога про витребування є обґрунтованою.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Віндикаційний позов є способом захисту права власності лише щодо майна, яке є в наявності та фактично перебуває у незаконному володінні відповідача. Якщо ж майно, яке перебуває у чужому володінні, видозмінилося, було перероблене чи знищене, а позивач довів, що вказане майно йому належить, воно не може бути витребуване, а належним способом захисту є відшкодування його вартості.

Вирішуючи спір про витребування майна, суд зобов'язаний насамперед встановити добросовісність / недобросовісність набувача, оскільки від цього залежить застосування статей 387, 388 ЦК України та можливість витребування майна.

Витребувати можна лише те майно, яке є в наявності та фактично перебуває у володінні відповідача. Якщо майно видозмінилося або було перероблене, віндикаційний позов не може бути задоволений, а стягується лише вартість майна.

Відповідачі вказували, що квартира, в яку інвестував кошти позивач, та квартира, що зареєстрована за відповідачем, не є тотожними об'єктами нерухомості.

Апеляційний суд не встановив фактичних обставин щодо добросовісності набувача та тотожності спірної квартири, що є порушенням норм процесуального права та перешкоджає ухваленню правильного рішення.

Детальніше з текстом постанови ВС від 06 травня 2026 року у справі № 359/11538/23 (провадження № 61-8444св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136347782>.

2.3. Вирішуючи питання про витребування нерухомого майна (стаття 388 ЦК України), суди зобов'язані перевіряти добросовісність його набувача, враховуючи презумпцію добросовісності та право особи покладатися на відомості Державного реєстру речових прав на нерухоме майно

06 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСББ «Граф» до ОСОБА_1, ТОВ «Ханбер» про скасування рішення державного реєстратора та витребування майна з чужого незаконного володіння.

На обґрунтування заявлених вимог ОСББ посилалися на те, що після введення багатоквартирного будинку в експлуатацію ТОВ «Ханбер» зареєструвало право власності на нежитлове приміщення (котельню), яке, на думку позивача, є допоміжним приміщенням і не може бути самостійним об'єктом приватної власності. У подальшому це приміщення було відчужене ОСОБА_1 за договором купівлі-продажу. Позивач зазначав, що майно вибуло з його володіння поза його волею, тому правових підстав для набуття права власності як первинним, так і наступним набувачем немає.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, позов задовольнив частково, витребував із чужого незаконного володіння нежитлове приміщення, мотивуючи тим, що приміщення з самого початку будувалося як допоміжне, а відповідачі не спростували цю презумпцію.

ВС не погодився з висновками судів у частині вимог про витребування майна, скасував у цій частині судові рішення, справу в цій частині передав на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

При вирішенні спорів про витребування майна суди насамперед повинні перевіряти добросовісність набувача, оскільки можливість застосування віндикації за статтями 387, 388 ЦК України залежить від способу вибуття майна з володіння власника та від того, чи є набувач добросовісним.

Добросовісний набувач нерухомого майна має право покладатися на відомості Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. За відсутності в реєстрі відомостей про права чи обтяження інших осіб така особа набуває майно вільним від незареєстрованих прав інших осіб.

Суди попередніх інстанцій не перевірили добросовісності набувача спірного майна та не врахували, що відповідач придбала приміщення за відплатним договором, а в державному реєстрі воно було зареєстроване як нежитлове приміщення.

Поза увагою судів залишилось й те, що, вирішуючи питання про можливість витребування від набувача майна, необхідно оцінювати добросовісність поведінки насамперед зареєстрованого володільця нерухомого майна. Без встановлення цих обставин судові рішення про витребування майна не відповідає вимогам законності втручання у право мирного володіння майном.

Детальніше з текстом постанови ВС від 06 травня 2026 року у справі № 522/16296/23 (провадження № 61-746св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136347783>.

2.4. Перехід права власності на предмет застави до іншої особи, у тому числі добросовісне набуття майна, не припиняє заставу, якщо основне забезпечене зобов'язання залишається невиконаним. Водночас суд зобов'язаний перевірити доводи про знищення предмета застави, оскільки загибель заставленого майна

є однією з підстав для припинення застави відповідно до статті 28 Закону України «Про заставу» та пункту 2 частини першої статті 593 ЦК України

27 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу АТ «Державний ощадний банк України» у справі за позовом ОСОБА_1 до Бахмутської міської ради Донецької області та АТ «Державний ощадний банк України» про зняття заборони на відчуження нерухомого майна та виключення записів з державних реєстрів.

Позивач обґрунтовувала вимоги тим, що є власницею квартири у м. Бахмуті, придбані у 1999 році, однак під час оформлення компенсації за пошкоджене або знищене внаслідок бойових дій житло виявила наявність архівного запису про заборону відчуження, накладену у зв'язку з кредитними зобов'язаннями попереднього власника.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, позов задовольнив, мотивуючи тим, що позивач є добросовісним набувачем квартири, не має зобов'язань перед банком, а кредитор тривалий час не вчиняв дій щодо стягнення заборгованості.

ВС не погодився з такими висновками, скасував судові рішення, справу передав на новий розгляд, зазначивши, що застава є способом забезпечення виконання зобов'язання, за яким кредитор має право у разі невиконання боржником забезпеченого зобов'язання одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета застави переважно перед іншими кредиторами (ст. 572 ЦК України, ст. 1 Закону України «Про заставу»).

Перехід права власності на предмет застави до іншої особи не припиняє заставу за умови невиконання забезпеченого зобов'язання. Добросовісне набуття майна саме по собі не є підставою для припинення обтяження чи зняття заборони відчуження (статті 16, 17, 24 Закону України «Про заставу»).

Суди попередніх інстанцій не врахували, що основне зобов'язання за кредитним договором не виконане, а застава зберігає чинність при переході права власності на предмет застави до іншої особи.

Водночас ВС звернув увагу, що позивач також посилалася на знищення квартири внаслідок бойових дій, що перешкоджає реалізації права на компенсацію. Цим доводам суди належної оцінки не надали.

ВС наголосив, що суди зобов'язані перевіряти доводи про знищення або втрату предмета застави, оскільки відповідно до ст. 28 Закону України «Про заставу» та п. 2 ч. 1 ст. 593 ЦК України загибель (втрата) предмета застави є самостійною підставою припинення застави.

Детальніше з текстом постанови ВС від 27 травня 2026 року у справі № 212/3248/25 (провадження № 61-12889св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136946266>.

3. Спори, що виникають із питань захисту прав інтелектуальної власності

3.1. Невикористання власником зареєстрованої торговельної марки протягом п'яти років без поважних причин є підставою для дострокового припинення дії свідоцтва на неї відповідно до статті 18 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг». Особа, яка подала заявки на реєстрацію тотожних або схожих позначень як торговельних марок і якій може бути відмовлено в реєстрації через наявність раніше зареєстрованого свідоцтва, має законний інтерес для звернення до суду з позовом про дострокове припинення дії такого свідоцтва

Об травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом компанії ДАНДЖАК, ЛЛС (DANJAQ, LLC) до ОСОБА_1, ДО «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» про дострокове припинення дії свідоцтва України на комбіновану торговельну марку та зобов'язання вчинити дії.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилалась на те, що ОСОБА_1 тривалий час (щонайменше п'ять останніх років) не використовує спірну торговельну марку для послуг 35 та 45 класів МКТП, для яких вона зареєстрована, що відповідно до ч. 4 ст. 18 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» є підставою для припинення її правової охорони.

Відповідач заперечував, посилаючись на те, що використовував марку через вебсайти та в діловому листуванні, а подальше використання стало неможливим через військову агресію РФ та окупацію міста Маріуполя, де він здійснював підприємницьку діяльність

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позов задовольнив, мотивуючи своє рішення тим, що позивач довів факт фактичного невикористання торговельної марки протягом п'яти років, а відповідач не надав доказів її реального використання саме ним як власником свідоцтва, а також не довів поважності причин такого невикористання. Позивач довів наявність законного інтересу, пов'язаного з поданням заявок на реєстрацію схожих позначень.

ВС погодився з висновками судів, зазначивши, що правова охорона торговельної марки не може використовуватися лише для обмеження діяльності інших суб'єктів. Якщо марка не використовується в Україні безперервно протягом п'яти років від дати публікації відомостей про видачу свідоцтва, будь-яка особа має право вимагати дострокового припинення її дії.

Відповідно до ст. 18 ЗУ «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та положень статей 197, 198 Угоди про асоціацію, торговельна марка підлягає припиненню, якщо вона не використовується безперервно протягом п'яти років

щодо товарів і послуг, для яких зареєстрована, за відсутності поважних причин для невикористання.

ВС зазначив, що обов'язок доведення факту використання торговельної марки покладається саме на її власника. При цьому використання має бути реальним і стосуватися конкретних класів МКТП, для яких надано правову охорону. Формальні дії (зокрема реєстрація доменів чи листування без підтвердження фактичного надання товарів або послуг) не є належним доказом використання.

ВС також підкреслив, що форс-мажорні обставини, зокрема воєнний стан, не є автоматично поважною причиною невикористання та підлягають оцінці у сукупності з іншими доказами. Крім того, перебіг п'ятирічного строку невикористання не переривається зміною власника торговельної марки.

У цій справі відповідач не довів фактичного використання знака щодо відповідних класів МКТП, а подані ним докази не підтверджували реального комерційного використання торговельної марки.

Суди обґрунтовано визнали правомірним дострокове припинення дії свідоцтва через тривале невикористання ТМ без поважних причин.

Детальніше з текстом постанови ВС від 06 травня 2026 року у справі № 757/39111/24 (провадження № 61-15800св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136347696>.

3.2. Реєстрація торговельної марки комерційним агентом чи представником (зокрема, керівником або власником компанії-дистриб'ютора) на власне ім'я без дозволу іноземного власника є недобросовісною та підлягає оцінці на відповідність статті 6 septies Паризької конвенції

13 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до Національного органу інтелектуальної власності ДО «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій», ОСОБА_2 про визнання недійсним свідоцтва на торговельну марку та зобов'язання вчинити дії.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що він, громадянин Республіки Молдова як представник групи компаній, пов'язаних із міжнародним правовласником торговельної марки «ROOFART» та використовує її у господарській діяльності через мережу компаній і агентські договори, подав заявку на міжнародну реєстрацію цієї ТМ в Україні, однак отримав відмову через наявність раніше зареєстрованої в Україні тотожної торговельної марки на ім'я іншої особи. Позивач вважав, що реєстрація ТМ на ім'я відповідача здійснена недобросовісно, з порушенням прав іноземного правовласника та положень

Паризької конвенції, зокрема, як реєстрація агентом без згоди власника, що блокує його можливість отримати правову охорону в Україні та свідчить про зловживання правом і недобросовісну конкуренцію.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився суд апеляційної інстанції, у задоволенні позову відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що договірні (агентські) відносини існували між юридичними особами (молдовською компанією та ТОВ «РУФ-АРТ»), а не між фізичними особами – позивачем та відповідачем. Оскільки відповідач зареєстрував марку як фізична особа, суди вважали, що положення статті 6 septies Паризької конвенції про реєстрацію знака агентом без дозволу власника не застосовуються.

ВС не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

Добросовісність є фундаментальною засадою цивільного законодавства (п. 6 ст. 3 ЦК України) та має універсальний характер застосування у всіх сферах приватного права, зокрема у сфері інтелектуальної власності. Усі дії учасників цивільних правовідносин підлягають оцінці крізь призму добросовісності, розумності та справедливості.

Зловживання правом (матеріальним) є недопустимим і відповідно до статей 13, 16 ЦК України може бути підставою для відмови у судовому захисті. Суд має встановити не лише формальну наявність права, а й реальний зміст правовідносин, характер поведінки сторін та наявність ознак недобросовісності або використання права всупереч його призначенню.

У спорах щодо торговельних марок правова охорона не може використовуватися для обходу принципу добросовісності та заборони зловживання правом.

Поняття «агент» та «представник» у розумінні статті 6 septies Паризької конвенції слід тлумачити широко. Вони охоплюють не лише формально визначені правові статуси, а й фактичні договірні та довірчі відносини між сторонами, які внаслідок ділових відносин із власником марки зобов'язані діяти в його інтересах.

Недійсність свідоцтва на ТМ як спосіб захисту спрямована на припинення порушення та відновлення порушеного права і не може застосовуватися формально чи поза межами її правової мети.

Суди мали встановити фактичний характер відносин між сторонами та оцінити, чи була реєстрація марки відповідачем на власне ім'я спробою зловживання правом усупереч інтересам іноземного партнера.

Детальніше з текстом постанови ВС від 13 травня 2026 року у справі № 757/7508/22 (провадження № 61-10718св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137144520>.

4. Спори, що виникають із земельних правовідносин

4.1. Набуття права власності на об'єкт нерухомого майна (житловий будинок, крім багатоквартирного) автоматично тягне за собою перехід права на земельну ділянку, на якій він розташований, в обсязі та на умовах, встановлених для попереднього власника, пропорційно частці у праві власності на нерухомість (стаття 120 ЗК України, стаття 377 ЦК України)

20 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, треті особи: Головне управління Держгеокадастру у Рівненській області, ОСОБА_4, про скасування державної реєстрації земельних ділянок в державному земельному кадастрі, скасування державної реєстрації права приватної власності та визнання права спільної сумісної власності на земельну ділянку.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що після набуття у 2004 році квартири в двоквартирному житловому будинку він став співвласником земельної ділянки, на якій розташований будинок, разом з іншим співвласником на умовах, визначених законодавством про перехід прав на землю у разі набуття права власності на нерухомість. Позивач вказував, що попередній власник другої квартири, попри припинення у нього прав на земельну ділянку, без відома позивача погодив поділ спільної земельної ділянки на дві окремі ділянки, які були зареєстровані за різними особами. На думку позивача, спірний об'єкт слід розглядати як єдиний об'єкт спільного користування співвласників двоквартирного будинку, а тому земельна ділянка під ним є спільною сумісною власністю та не підлягає поділу в натурі між співвласниками. Крім того, позивач зазначав, що затверджений план поділу не відповідає фактичному багаторічному порядку користування земельною ділянкою, а подальше відчуження частин ділянки третім особам відбулося з урахуванням уже сформованого, на його думку, несправедливого поділу.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, у задоволенні позову відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що позивач обрав неналежний спосіб захисту, оскільки майно вже зареєстроване за іншими особами, позивач мав заявляти віндикаційний позов про витребування майна, у межах якого перевірялася б добросовісність набувачів.

ВС змінив мотивувальні частини рішень судів попередніх інстанцій, але залишив у силі висновок про відмову в позові, зазначивши про таке.

Двоквартирний житловий будинок не є багатоквартирним будинком у розумінні Закону України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку», оскільки багатоквартирним вважається житловий будинок, у якому розташовано три і більше квартир.

Відповідно до ст. 377 ЦК України та ст. 120 ЗК України у разі набуття права власності на житловий будинок, його частину, будівлю чи споруду до набувача переходить і право на земельну ділянку або її відповідну частину. Такі норми відображають принцип єдності юридичної долі земельної ділянки та розташованого на ній об'єкта нерухомості.

Суди попередніх інстанцій не врахували, що позивач як учасник спільної часткової власності на об'єкт нерухомого майна, набув і право на земельну ділянку пропорційно розміру його частки у спільній власності на вказаний об'єкт нерухомого майна.

У разі набуття права власності на частку у житловому будинку (або іншому об'єкті нерухомості) особа набуває право на земельну ділянку пропорційно до своєї частки у праві спільної власності на такий об'єкт. Такий перехід права є імперативним і не потребує окремого правочину щодо земельної ділянки.

Ефективним способом захисту у таких правовідносинах є саме визнання права на земельну ділянку (або її частку) пропорційно до частки у праві власності на житловий будинок (статті 377 ЦК України, 120 ЗК України).

Суди попередніх інстанцій правильно відмовили в позові, проте помилилися в мотивах, вважаючи належним способом захисту віндикацію.

Детальніше з текстом постанови ВС від 20 травня 2026 року у справі № 557/1746/24 (провадження № 61-681св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136739266>.

5. Спори, що виникають із трудових правовідносин

5.1. Виплачений працівнику аванс у рахунок майбутньої заробітної плати як засіб до існування не підлягає поверненню на підставі статті 1215 ЦК України за відсутності рахункової помилки або недобросовісності набувача

13 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом АТ «Харківобленерго» до ОСОБА_1 про стягнення суми заборгованості за невідпрацьовані дні отриманого позачергового авансу в рахунок майбутньої заробітної плати, за зустрічним позовом ОСОБА_1 до АТ «Харківобленерго» про скасування наказу, поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу та моральної шкоди.

АТ «Харківобленерго» на обґрунтування заявлених вимог посилалося на те, що ОСОБА_1 працювала юрисконсультантом Кегичівського РВЕ та була звільнена за прогул. Згідно з табелем обліку робочого часу за період з 24.02.2022 до липня 2023 відповідач відпрацювала: у лютому 2022 року – 10 днів, у березні 2022 року – 1 день, у квітні 2022 року була відсутня на роботі,

у травні 2022 року – 2 дні, у червні 2022 року – 10 днів, у липні 2022 року – 11 днів, у серпні 2022 року – 3 дні, з вересня 2022 року до липня 2023 року була відсутня на роботі. У день звільнення відповідач на роботу також не з'явилась. Під час звільнення роботодавець повідомив, що за нею обліковується заборгованість у сумі 11 766,32 грн, яка виникла через виплату їй позачергового авансу в рахунок майбутньої заробітної плати, що не був відпрацьований і не повернутий. Позивач вважав, що ці кошти є безпідставно набутими, оскільки не є заробітною платою або компенсаційною виплатою, а виплачувалися як аванс без належного відпрацювання. У зв'язку з чим вони підлягають поверненню відповідно до ст. 1212 ЦК України як безпідставно набуте майно.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позов задовольнив, зазначив, що виплачений аванс не є заробітною платою, тому підлягає поверненню як безпідставно набуте майно за ст. 1212 ЦК України. У задоволенні зустрічного позову про поновлення на роботі відмовив, оскільки причини тривалої відсутності на роботі (більше року) не є поважними.

ВС не погодився з висновками судів у частині стягнення авансу, судові рішення в цій частині скасував, ухвалив нове судове рішення, яким відмовив у задоволенні позову АТ «Харківобленерго», водночас залишив у силі рішення щодо законності звільнення з огляду на таке.

Статтею 1215 ЦК України встановлено чіткі умови, за яких виплачена зарплата та прирівняні до неї платежі (у тому числі аванси) не підлягають поверненню: добровільна виплата, відсутність рахункової помилки та відсутність недобросовісності набувача.

Оскільки спірні кошти виплачувалися ОСОБА_1 саме як аванс у рахунок заробітної плати («засіб до існування»), а роботодавець не довів наявності арифметичної помилки чи недобросовісних дій працівника при отриманні коштів, підстав для їх повернення за ст. 1212 ЦК України немає.

ВС підтвердив, що прогулом є відсутність на роботі без поважних причин більше трьох годин протягом робочого дня. Поважними вважаються причини, що виключають вину працівника та зумовлені об'єктивними, незалежними від його волі обставинами. Суди встановили, що ОСОБА_1 була відсутня на роботі більше року, не надала доказів неможливості виконання обов'язків (зокрема дистанційно) і не оформила відсутність належним чином, тому висновок про прогул є обґрунтованим. Роботодавець звільняється від відповідальності за затримку видачі трудової книжки, якщо він у день звільнення надіслав працівнику, який відсутній на роботі, повідомлення про необхідність її отримати.

Детальніше з текстом постанови ВС від 13 травня 2026 року у справі № 624/892/23 (провадження № 61-128св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136667103>.

5.2. Надбавка до посадового окладу працівнику режимно-секретного органу, який постійно працює в умовах режимних обмежень, встановлена Законом України «Про державну таємницю» та Положенням Кабінету Міністрів України про компенсацію, не залежить від умов колективного договору, тому роботодавець не має права в односторонньому порядку призупиняти її нарахування та виплату на підставі статті 11 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». Вимоги про стягнення такої надбавки підлягають розгляду з дотриманням тримісячного строку звернення до суду, передбаченого частиною першою статті 233 КЗпП України

20 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ІНФОРМАЦІЯ_1 про визнання протиправними дій, зобов'язання нарахувати та виплатити надбавку.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що він працював у режимно-секретному органі підприємства та мав встановлену надбавку у розмірі 30 % посадового окладу за роботу в умовах режимних обмежень. У зв'язку із введенням воєнного стану підприємство розпорядженням призупинило додаткові виплати, передбачені колективним договором, унаслідок чого позивачу з 01.03.2022 до 08.05.2024 не виплачувалась надбавка за роботу в умовах режимних обмежень. Після звільнення позивач звернувся до суду з вимогами про визнання дій роботодавця протиправними та зобов'язання нарахувати і виплатити невиплачену надбавку.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, вважаючи правомірним призупинення виплат на підставі положень ст. 64 Конституції України, статей 1, 11 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». При цьому позивач не оскаржував до суду розпорядження Про призупинення нарахувань та додаткових виплат, передбачених колективним договором від 06.04.2022.

ВС не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

Право працівника на надбавку за роботу в умовах режимних обмежень передбачене ст. 30 Закону України «Про державну таємницю» та Положенням № 414, а тому є державною гарантією оплати праці, а не виплатою, встановленою виключно колективним договором.

Статтею 11 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» надано роботодавцю право зупиняти дію окремих положень колективного договору, однак не дозволено скасовувати чи обмежувати гарантії та виплати, безпосередньо встановлені законом.

Отже, роботодавець не вправі в односторонньому порядку припиняти нарахування і виплату такої надбавки лише з мотивів запровадження воєнного стану.

Водночас ВС зауважив, що у спорах про стягнення несплаченої заробітної плати суд зобов'язаний перевірити дотримання працівником строку звернення до суду (ст. 233 КЗпП України), зокрема, якщо відповідач заявляє про пропуск такого строку, та надати цим доводам належну правову оцінку.

Суди попередніх інстанцій не перевірили доводи відповідача щодо пропуску позивачем тримісячного строку звернення до суду, визначеного ст. 233 КЗпП України, що унеможливило правильне вирішення спору.

Детальніше з текстом постанови ВС від 20 травня 2026 року № 752/20726/24 (провадження № 61-9174св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136827962>.

6. Спори, що виникають із житлових правовідносин

6.1. Припинення права користування житлом колишнього члена сім'ї власника (особистий сервітут) має оцінюватися на предмет пропорційності втручання у право на повагу до житла та балансу інтересів сторін, зокрема, з урахуванням розмірів житла й потреб власника у використанні майна для власного приватного і сімейного життя

13 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про припинення права користування житлом та зобов'язання звільнити будинок.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що житловий будинок належить позивачу на праві особистої приватної власності. Після розірвання шлюбу у 2013 році відповідач продовжила проживати у будинку, тоді як позивач проживав окремо. У зв'язку з наміром використовувати будинок для власного проживання разом із цивільною дружиною позивач просив відповідача добровільно звільнити житло, оскільки будинок має незначну площу та об'єктивно не забезпечує можливості спільного проживання без порушення приватності. Однак відповідач відмовилася виселятися. Позивач зазначав, що після розірвання шлюбу відповідач перестала бути членом його сім'ї та не має самостійних правових підстав для подальшого користування житлом.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, мотивуючи тим, що припинення сімейних відносин з власником не позбавляє колишнього члена сім'ї права користування

житлом (ст. 156 ЖК УРСР). Також суди вказали, що позбавлення відповідача єдиного житла, в якому вона мешкає понад 10 років, буде невиправданим втручанням у її приватну сферу та порушенням ст. 8 Конвенції.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

У спірних правовідносинах наявна конкуренція між правом власності позивача та правом відповідач на повагу до житла і приватного життя, оскільки остання продовжує проживання у будинку без набуття права власності на нього.

ВС зазначив, що задоволення позову про припинення права користування житлом та виселення є втручанням у право особи на повагу до житла, тоді як відмова у позові обмежує право власника на володіння та користування своїм майном. Таке втручання може переслідувати легітимну мету – захист права власності (п. 2 ст. 8 Конвенції).

ВС також наголосив, що спори про припинення права користування житлом та виселення є різновидом негативного позову, спрямованого на усунення перешкод у здійсненні власником своїх правомочностей щодо майна.

ВС підкреслив, що під час вирішення таких спорів суди зобов'язані оцінити пропорційність втручання у право особи на житло та забезпечити справедливий баланс між інтересами сторін. Зокрема, необхідно враховувати фактичні обставини справи: розмір житла, характер взаємин сторін після розірвання шлюбу, тривалість проживання відповідача, відсутність сімейних відносин між сторонами, а також реальну потребу власника у використанні житла для власного приватного і сімейного життя.

Апеляційний суд не здійснив належної оцінки критерію пропорційності у світлі ст. 8 Конвенції та передчасно погодився з рішенням суду першої інстанції, не забезпечивши належного застосування критерію пропорційності при вирішенні спору.

Детальніше з текстом постанови ВС від 13 травня 2026 року у справі № 302/1799/24 (провадження № 61-3588св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136667106>.

6.2. Якщо підприємство, у повному господарському віданні якого перебуває державний житловий фонд, визнає можливість передачі квартири в комунальну власність, однак не вчиняє передбачених Законом України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності» дій щодо ініціювання такої передачі для подальшої приватизації, така бездіяльність є неправомірною та порушує право наймача на набуття права власності на житло, що є підставою для зобов'язання підприємства ініціювати передачу житла в комунальну власність

20 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до АТ «Українська залізниця», третя особа – Вишгородська міська рада Київської області, про визнання бездіяльності протиправною та зобов'язання вчинити певні дії.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилалась на те, що її включено до переліку осіб, які мають право на приватизацію займаного житла, а необхідні погодження для передачі житла у комунальну власність отримані. Вона неодноразово зверталася до АТ «Укрзалізниця» із заявами щодо завершення процедури приватизації, водночас відповідач не вчиняв дій для передачі квартири у комунальну власність, обмежуючись формальними відповідями.

Суд першої інстанції задовольнив позов, визнав бездіяльність відповідача протиправною та зобов'язав його ініціювати процедуру передачі житла у комунальну власність.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове судове рішення, яким відмовив у задоволенні позову, посилаючись на обмеження щодо розпорядження державним майном в АТ «Укрзалізниця» та заборону відчуження майна, закріплену законодавством про залізничний транспорт.

ВС не погодився з висновком апеляційного суду, постанову скасував, залишив в силі рішення суду першої інстанції з огляду на таке.

Статтею 47 Конституції України гарантовано право на житло та передбачено обов'язок держави створювати умови для його реалізації, зокрема шляхом приватизації. Відповідно до ст. 345 ЦК України право власності може набутися шляхом приватизації у порядку, встановленому законом.

Право особи на приватизацію квартири відомчого житлового фонду, яке виникло у зв'язку з набуттям статусу наймача відповідного житла, породжує в особи право легітимного очікування на те, що уповноважені органи вчинять необхідні дії для реалізації цього права відповідно до Конституції України та законів України, зокрема Закону України «Про приватизацію державного

житлового фонду» і Закону України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності».

Суди встановили, що позивач на законних підставах вселилась та користується житлом, виконала передбачені законом умови для приватизації, а уповноважений орган, який здійснює управління відповідним житловим фондом, отримав необхідні погодження, однак не прийняв рішення та не вчинив дій, спрямованих на завершення процедури приватизації.

Після реорганізації державного підприємства та створення АТ «Укрзалізниця» фактично не було забезпечено функціонування органів приватизації, що призвело до ігнорування обов'язків щодо реалізації права позивача на приватизацію житла.

Вчинення дій відповідним органом у процедурі передачі державного житлового фонду є взаємопов'язаними, послідовними і спрямованими на досягнення результату у вигляді отримання позивачем житла.

Апеляційний суд формально послався на обмеження розпорядженням державним майном в АТ «Укрзалізниця», однак не врахував системного змісту правових норм (статті 3, 4 Закону України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності»), які регулюють саме процедуру передачі об'єктів житлового фонду та обов'язок уповноважених органів забезпечити її завершення.

ВС погодився з висновком суду першої інстанції, що, незважаючи на те, що відповідач визнавав можливість передачі квартири у комунальну власність після погодження органом місцевого самоврядування, не здійснив передбачених законом дій з приводу цього, не подав відповідного клопотання до міської ради про надання згоди на передачу вказаного нерухомого майна в комунальну власність територіальної громади.

Детальніше з текстом постанови ВС від 20 травня 2026 року № 363/1909/25 (провадження № 61-16050св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136739254>.

6.3. Особа, яка не перебуває у трудових відносинах із закладом, на балансі якого перебуває гуртожиток, і проживає в ньому на підставі цивільно-правового договору найму, строк дії якого закінчився, підлягає виселенню без надання іншого житлового приміщення, якщо новий договір між сторонами не укладався, особа має у власності інше житло, систематично порушує правила співжиття, а приміщення необхідне для забезпечення статутної діяльності закладу

27 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Хмельницького професійного ліцею електроніки у справі за позовом Хмельницького професійного ліцею електроніки

до ОСОБА_1 про виселення з кімнати учнівського гуртожитку Хмельницького професійного ліцею електроніки без надання іншого житлового приміщення.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що відповідач проживав у кімнаті гуртожитку ліцею на підставі строкового цивільно-правового договору, строк дії якого закінчився. Трудових або навчальних відносин із закладом не мав. Після припинення дії договору відповідач продовжив проживання у гуртожитку без правових підстав, добровільно приміщення не звільнив. Крім того, позивач зазначав, що відповідач порушував правила проживання, притягувався до адміністративної відповідальності, отримував попередження за порушення техніки безпеки, а також зловживав правом користування житлом. Спірна кімната необхідна закладу для забезпечення та поліпшення умов проживання учнів.

Суд першої інстанції задовольнив позов, зазначив про припинення договірних відносин та відсутність у відповідача прав на користування житлом.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове судове рішення, яким відмовив у задоволенні позову, зазначив, що відповідач вселився до гуртожитку на законних підставах, а договір найму вважається продовженим на той самий строк відповідно до ст. 822 ЦК України, оскільки наймодавець завчасно не попередив наймача про відмову від продовження договору, а відповідач продовжив користуватися житлом.

ВС не погодився з висновком апеляційного суду, постанову скасував, залишив в силі рішення суду першої інстанції з огляду на таке.

Під час розгляду спорів про виселення особи з житлового приміщення суди зобов'язані оцінювати пропорційність втручання у право особи на повагу до житла через призму ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Необхідно дотримуватися справедливого балансу між гарантованим правом наймача на житло та правом власника (балансоутримувача) на ефективне управління та використання свого майна для суспільно корисної чи статутної діяльності.

Закінчення строку дії договору найму житла, укладеного на визначений термін, є самостійною підставою для припинення права користування приміщенням. Оскільки новий договір між сторонами у встановленому законом порядку укладений не був, а балансоутримувач заперечував проти подальшого перебування особи в гуртожитку, у відповідача немає законних правових підстав для володіння та користування спірною житловою площею.

Висновок апеляційного суду про автоматичне поновлення договору на підставі ст. 822 ЦК України є помилковим, оскільки суд не врахував специфіку правового режиму ліжко-місць та кімнат у гуртожитках закладів освіти, які мають чітке цільове призначення.

Сам факт тривалого проживання відповідача у приміщенні гуртожитку за відсутності з його боку статутних (навчальних) чи трудових зв'язків із закладом не створює для позивача обов'язку щодо безстрокового забезпечення такої особи житлом.

У цій справі, враховуючи наявність у відповідача на праві власності іншого нерухомого майна (житла), систематичне порушення ним правил співжиття й громадського порядку в гуртожитку, а також підтвердженої потреби закладу освіти у використанні цієї площі для розселення учнів, вимоги про виселення без надання іншого житлового приміщення є обґрунтованими, правомірними та такими, що відповідають критерію пропорційності втручання у право на повагу до житла.

Детальніше з текстом постанови ВС від 27 травня 2026 року № 686/10701/23 (провадження № 61-747св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136946303>.

7. Спори, що виникають із сімейних правовідносин

7.1. Усиновлення іноземцем за межами України дитини, яка є громадянином України за народженням («за правом крові»), визнається дійсним в Україні виключно за умови попереднього отримання дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей. Набуття дитиною громадянства іншої держави не дозволяє обійти цю вимогу. Якщо міжнародне усиновлення вчинено без такого дозволу, воно не є дійсним в Україні, а отже не є перешкодою, в розумінні частини другої статті 169 СК України, для поновлення біологічного батька у батьківських правах

13 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа – Служба у справах дітей Чернігівської державної адміністрації Чернігівської області, про поновлення батьківських прав.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що він (громадянин України) та відповідач (громадянка Республіки Білорусь) були одружені, у 2008 році в Україні у них народився син. Після розлучення дитина залишилася проживати з матір'ю, яка невдовзі уклала новий шлюб з громадянином Франції, змінила прізвище та фактично припинила належну комунікацію батька з дитиною, систематично перешкоджаючи його спілкуванню з сином. У 2017 році суд позбавив позивача батьківських прав через висновки експертизи про «психологічне насильство» з боку батька. Батько протягом кількох років проходив інтенсивну психокорекцію, навчився контролювати емоції, створив нову сім'ю (має двох доньок) та отримав позитивні висновки органів опіки. У 2019 році у Франції вітчим усиновив дитину за французьким

законодавством як громадянина Білорусі, без звернення до органів України. У 2023 році біологічний батько подав позов про поновлення його у батьківських правах.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову. Рішення судів мотивовано тим, що дитина є громадянином Республіки Білорусь, законно усиновлена у Франції, а тому норми СК України до цих правовідносин не застосовуються. Крім того, апеляційний суд зазначив, що громадянство України не виникає автоматично, а потребує процедурного оформлення, та вказав, що позивач не довів відповідності поновлення його прав найкращим інтересам дитини.

ВС не погодився з висновками судів, скасував судові рішення, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив з огляду на таке.

Дитина, один із батьків якої на момент її народження був громадянином України і яка народилася в Україні, є громадянином України з моменту народження. Для цього не потрібні додаткові дії чи волевиявлення батьків. Отже, особистим законом дитини є законодавство України.

Згідно зі ст. 282 СК України усиновлення іноземцем дитини-громадянина України, яка проживає за кордоном, є дійсним в Україні лише за умови попереднього одержання дозволу центрального органу виконавчої влади України. Оскільки такий дозвіл не надавався, усиновлення сина позивача у Франції не є дійсним в Україні.

Припис ч. 2 ст. 169 СК України про неможливість поновлення прав у разі усиновлення застосовується лише тоді, коли таке усиновлення є дійсним в Україні. Оскільки юридичного факту усиновлення для українського правопорядку не існує, перешкод для поновлення прав біологічного батька немає.

У цій справі батько належними та допустимими доказами довів усунення обставин, які стали підставою для позбавлення його батьківських прав (ч. 4 ст. 169 СК України).

Апеляційний суд припустився помилки, переклавши тягар доказування виключно на позивача.

ВС зазначив, що за змістом статей 12, 81 ЦПК України саме відповідач (мати), яка заперечувала проти позову, мала довести, що ризики для дитини зберігаються і контакт із батьком суперечитиме її інтересам. Безпідставна відмова у поновленні батьківських прав за наявності стійких позитивних змін у поведінці батька становить непропорційне втручання у право на повагу до сімейного життя, гарантоване статтею 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Детальніше з текстом постанови ВС від 13 травня 2026 року у справі № 753/5734/23 (провадження № 61-3813св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136739209>.

7.2. Дитина, яка досягла чотирнадцяти років, відповідно до частини третьої статті 160 СК України та частини другої статті 29 ЦК України має право самостійно визначати своє місце проживання, тому суд може відмовити в задоволенні вимоги про відібрання такої дитини на підставі статті 163 СК України, якщо дитина висловила бажання проживати з іншою особою і це не суперечить її найкращим інтересам

20 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа – Орган опіки і піклування виконавчого комітету Томаківської селищної ради Дніпропетровської області, про негайне відібрання дитини.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилалась на те, що після скасування рішення про позбавлення її батьківських прав вона фактично була обмежена у спілкуванні з донькою її бабусею, з якою з 2018 року проживала дитина, тому просила відібрати дитину у бабусі та повернути їй, посиляючись на незаконність утримання дитини та перешкоджання у спілкуванні.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив, мотивуючи тим, що на момент розгляду справи дитині виповнилося 14 років, а отже, застосуванню підлягають норми ст. 160 СК України, які надають дитині право самостійно визначати своє місце проживання. Крім того, позов про відібрання дитини за ст. 163 СК України може бути заявлений лише щодо малолітньої дитини від інших осіб, які тримають її у себе не на підставі закону або рішення суду.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове судове рішення, яким задовольнив позов, врахував пріоритет прав матері та відсутність рішення про позбавлення її батьківських прав, вважав, що проживання дитини з матір'ю відповідатиме її інтересам.

ВС не погодився з висновком апеляційного суду, постанову скасував, залишив в силі рішення суду першої інстанції з огляду на таке.

Відповідно до ст. 163 СК України батьки мають право вимагати відібрання саме малолітньої дитини від особи, яка утримує її без законних підстав. Водночас згідно зі ст. 160 СК України та ч. 2 ст. 29 ЦК України дитина, яка досягла 14 років, набуває право самостійно визначати своє місце проживання.

У справі встановлено, що на момент ухвалення рішення судом першої інстанції дитині виповнилося 14 років. Під час розгляду справи дитина у присутності психолога висловила чітке бажання проживати разом із бабусею, з якою фактично проживає тривалий час, почувається безпечно та комфортно, а орган опіки та піклування визнав недоцільним її відібрання.

ВС підкреслив, що при вирішенні спорів щодо дітей суди повинні враховувати насамперед найкращі інтереси дитини, сталі соціальні зв'язки, психологічний стан, безпечність і стабільність середовища проживання.

ВС виснував, що проживання дитини разом із бабусею не суперечить її найкращим інтересам, а підстав для відібрання дитини немає. При цьому окремо зауважив, що мати не позбавлена права спілкуватися з дитиною та брати участь у її вихованні.

Детальніше з текстом постанови ВС від 20 травня 2026 року № 195/533/24 (провадження № 61-2894св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136784342>.

8. Спори, що виникають із спадкових правовідносин

8.1. Спадкоємець, право на спадкування якого виникло внаслідок відмови від прийняття спадщини іншим спадкоємцем, має право відмовитися від прийняття спадщини протягом спеціального тримісячного строку, встановленого частиною другою статті 1270 ЦК України, який обчислюється з моменту такої відмови, а не протягом загального шестимісячного строку з часу відкриття спадщини

20 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, яка діяла в інтересах неповнолітнього ОСОБА_2, у справі за позовом ОСОБА_1, яка діяла в інтересах неповнолітнього ОСОБА_2, до Приморської державної нотаріальної контори у місті Одеса про визнання протиправною та скасування постанови про відмову у вчиненні нотаріальної дії.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилалась на те, що після смерті спадкодавця спадкоємцями за законом стали його батько та малолітній син. Батько спадкодавця відмовився від спадщини на користь брата померлого, однак останній згодом також подав заяву про відмову від спадщини. Нотаріус відмовив у видачі неповнолітньому спадкоємцю свідоцтва про право на спадщину на всю частку спадкового майна, вважаючи, що брат спадкодавця пропустив шестимісячний строк для відмови від спадщини, а тому вважається таким, що прийняв спадщину.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, у задоволенні позову відмовив, погодившись із позицією нотаріуса про пропуск строку для відмови від спадщини та застосування загального шестимісячного строку, встановленого ч. 1 ст. 1270 ЦК України.

ВС не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, ухвалив нове судове рішення про задоволення позову з огляду на таке.

Відповідно до ст. 1270 ЦК України загальний строк для прийняття спадщини становить шість місяців. Водночас частина друга цієї статті передбачає спеціальний тримісячний строк, який застосовується у разі виникнення права на спадкування внаслідок неприйняття спадщини або відмови від її прийняття іншими спадкоємцями. Такий строк обчислюється з моменту відповідної відмови або неприйняття спадщини.

Малолітні та неповнолітні особи (ч. 4 ст. 1268 ЦК України) вважаються такими, що прийняли спадщину, однак реалізація їхніх прав здійснюється з урахуванням спеціальних гарантій спадкового законодавства та охорони їхніх інтересів.

У цій справі встановлено, що відмова одного зі спадкоємців від спадщини відбулася до спливу шестимісячного строку, у зв'язку з чим до правовідносин підлягав застосуванню спеціальний тримісячний строк, передбачений ч. 2 ст. 1270 ЦК України.

Суди попередніх інстанцій помилково застосували виключно загальний шестимісячний строк та не врахували спеціальний тримісячний строк для прийняття спадщини, передбачений ч. 2 ст. 1270 ЦК України.

ВС наголосив, що суди зобов'язані враховувати як загальний, так і спеціальний строки прийняття спадщини залежно від підстав виникнення права на спадкування. Неврахування спеціального строку є неправильним застосуванням норм матеріального права та призводить до помилкового вирішення питання, зокрема щодо правомірності дій нотаріуса.

Детальніше з текстом постанови ВС від 20 травня 2026 року № 522/6862/24 (провадження № 61-13587св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136697393>.

9. Спори, що виникають із питань визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави

9.1. У спорі про визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави, арешт активів, які є предметом позову, є співмірним заходом забезпечення позову, якщо відчуження такого майна може ускладнити або унеможливити виконання рішення суду. Належність активу близьким особам публічного службовця не виключає накладення арешту, якщо позов заявлено щодо цього активу як такого, що набутий за його дорученням

Об травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційні скарги ОСОБА_3 та ОСОБА_2 у справі за позовом держави Україна в особі прокурора другого відділу управління процесуального керівництва, підтримання публічного обвинувачення та представництва в суді

Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (далі – прокурор) до ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави.

Прокурор одночасно з поданням позову звернувся із заявою про забезпечення позову, вказуючи на набуття відповідачем активів через близьких осіб на суму 1 946 419,00 грн за відсутності підтверджених законних доходів, що створює ризик подальшого відчуження майна та унеможливлення виконання рішення суду.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, задовольнив заяву про забезпечення позову та наклав арешт на два транспортні засоби TOYOTA C-HR, зареєстровані на близьких родичів відповідача, як на предмет спору, мотивуючи тим, що наданими до суду відомостями підтверджуються: існування спору між особами, які є сторонами у цивільній справі; зв'язок між обраним заходом забезпечення позову і предметом позовних вимог; існування ризиків неможливості та/чи/або істотного ускладнення виконання рішення суду в разі задоволення заявлених позовних вимог держави Україна в особі прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури.

ВС погодився з такими висновками судів та зазначив, що забезпечення позову є процесуальним механізмом тимчасового обмеження прав відповідача з метою гарантування реального виконання можливого рішення суду та ефективного захисту прав позивача.

Застосування заходів забезпечення позову відповідно до статей 149–151 ЦПК України можливе за умови наявності обґрунтованого припущення, що невжиття таких заходів може ускладнити або унеможливити виконання майбутнього судового рішення. При цьому суд зобов'язаний оцінювати розумність, обґрунтованість і співмірність заходів забезпечення, а також баланс інтересів сторін.

ВС наголосив, що на стадії вирішення питання про забезпечення позову прокурор не зобов'язаний остаточно доводити необґрунтованість активів, а має надати достатні дані, які дають змогу припустити наявність ознак необґрунтованого набуття майна. Оцінка належності, допустимості та достатності доказів у повному обсязі здійснюється під час розгляду справи по суті.

ВС підкреслив, що сама можливість власників у будь-який момент відчужити спірні транспортні засоби свідчить про існування ризику утруднення або неможливості виконання майбутнього судового рішення.

У цій справі арешт був співмірним із заявленими вимогами, оскільки полягав лише у забороні відчуження майна та не позбавляв власників права користування автомобілями.

Доводи касаційних скарг щодо неналежності доказів, відсутності ризику відчуження майна та необґрунтованості активів ВС визнав передчасними, оскільки ці питання підлягають дослідженню під час розгляду справи по суті.

Отже, арешт активів у межах спору про їх необґрунтованість є правомірним і співмірним заходом забезпечення позову за наявності ризику їх відчуження.

Детальніше з текстом постанови ВС від 06 травня 2026 року у справі № 991/6084/25 (провадження № 61-10668св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136347980>.

Схожі висновки містяться в постанові ВС від 06 травня 2026 року у справі № 991/8752/25 (провадження № 61-13806св25) за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136347978>.

9.2. Вирішуючи спори про визнання активів необґрунтованими та їх стягнення в дохід держави, суд застосовує стандарт доказування «баланс ймовірностей», а твердження відповідачів про набуття майна за рахунок заощаджень або готівкових дарунків від родичів мають підтверджуватися належними і допустимими доказами, а не лише показаннями свідків. При визнанні активів необґрунтованими суд повинен враховувати момент набуття активу, а не момент фактичного початку виконання посадових обов'язків особою, уповноваженою на виконання функцій держави

20 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу прокурора Спеціалізованої антикорупційної прокуратури у справі за позовом держави Україна в особі Спеціалізованої антикорупційної прокуратури до ОСОБА_1, ОСОБА_2, треті особи: ОСОБА_3, ОСОБА_4, про визнання необґрунтованими активів та стягнення їх в дохід держави.

На обґрунтування заявлених вимог прокурор посилався на те, що ОСОБА_1 фактично користується квартирою, формальним власником якої на підставі договору купівлі-продажу є його матір. Прокурор зазначив, що майно було юридично зареєстроване на матір військовослужбовця (заступника начальника ТЦК та СП). Натомість фактичне володіння, управління та контроль за квартирою здійснював сам посадовець, що підтверджувалося його фактичним проживанням, отриманням пошти, оплатою комунальних послуг, наявністю ключів та відображенням адреси у декларації. Дружина посадовця також виступала представником за довіреністю під час укладення договору купівлі-продажу. При цьому сукупні законні доходи ОСОБА_1, його дружини, а також формального власника (матері) та її чоловіка були очевидно недостатніми для покриття вартості квартири, що вказувало на наявність значної різниці між вартістю активу та законними доходами.

Суд першої інстанції (ВАКС) позов задовольнив, вважаючи доведеним факт опосередкованого набуття активу через формальне оформлення на матір.

Апеляційний суд (Апеляційна палата ВАКС) рішення скасував та у позові відмовив. Суд виходив з того, що матір не є суб'єктом декларування, а родина нібито могла накопичити кошти або отримати 30 000,00 дол. США від батька посадовця, а сам посадовець на момент купівлі квартири перебував у відпустці та ще не приступив до виконання обов'язків на новій посаді

ВС не погодився з висновком апеляційного суду, постанову скасував, залишив в силі рішення суду першої інстанції з огляду на таке.

Посадові особи ЗСУ (зокрема начальники відділів ТЦК) є суб'єктами, щодо яких може застосовуватися інструмент цивільної конфіскації. Факт перебування особи у відпустці на момент набуття активу не свідчить про законність походження коштів, оскільки вони могли бути отримані під час роботи на попередніх посадах.

У справах про необґрунтовані активи застосовується стандарт *in rem*, де суд виносить рішення на користь сторони, чия сукупність доказів є більш переконливою. Позивач навів переконливі «вторинні ознаки» зв'язку посадовця з квартирою: проживання в ній, оплата встановлення паркану, отримання пошти за цією адресою та виконання функцій представника матері дружиною посадовця за довіреністю під час угоди.

Твердження про дарування 30 000,00 дол. США батьком не може ґрунтуватися лише на показаннях свідків. Згідно зі ст. 719 ЦК України договір дарування валютних цінностей між фізичними особами на таку суму має бути укладений у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню. За відсутності такого документа факт дарування вважається непідтвердженим.

Пояснення про «заощадження» від реалізації сільгосппродукції чи горіхів без документального підтвердження та за наявності вкрай низьких офіційних доходів родини є необґрунтованими.

Якщо власник майна не довів законність походження коштів, а посадова особа не спростувала свій фактичний зв'язок із активом, стягнення такого майна в дохід держави є пропорційним втручанням у право власності.

Детальніше з текстом постанови ВС від 20 травня 2026 року № 991/7774/24 (провадження № 61-7488св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136900274>.

10. Спори, пов'язані з відшкодуванням шкоди

10.1. Неповорнення органом досудового розслідування вилучених під час обшуку грошових коштів після скасування арешту на майно є підставою для відшкодування шкоди державою на загальних підставах відповідно

до частини шостої статті 1176 ЦК України без необхідності судового рішення, яким встановлено протиправність дій відповідного органу

06 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Головного управління Національної поліції Київської області у справі за позовом ОСОБА_1 до Державної казначейської служби України, ГУ НП Київської області, третя особа – Бучанське управління поліції ГУ НП Київської області, про відшкодування майнової та моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що в межах кримінального провадження під час проведення обшуку за місцем проживання позивача було вилучено грошові кошти та документи. У подальшому на вилучене майно накладено арешт, який ухвалою слідчого судді частково скасовано. Після скасування арешту позивач звертався до органу досудового розслідування з вимогою повернути майно, однак кошти повернуто не було у зв'язку з їх втратою через неналежний контроль за зберіганням речових доказів.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, позов задовольнив частково, стягнув з держави на користь позивача суму майнової шкоди (еквівалент за курсом на час розгляду), втрати від інфляції та 3 % річних, що загалом склало 1 290 188,70 грн, мотивуючи своє рішення тим, що вилучені під час обшуку кошти були втрачені органами досудового розслідування, що є підставою для відшкодування шкоди відповідно до ч. 6 ст. 1176 ЦК України.

ВС погодився з висновками судів першої інстанції та апеляційної інстанції в оскаржуваній частині, водночас уточнив правове регулювання та зазначив, що спеціальна відповідальність держави, передбачена ст. 1176 ЦК України, застосовується лише у випадках, прямо визначених законом. Якщо ж обставини справи не підпадають під перелік спеціальних підстав, шкода, завдана незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, підлягає відшкодуванню на загальних підставах відповідно до статей 1173, 1174 ЦК України.

Для покладення відповідальності на державу необхідна наявність трьох умов: протиправності дій або бездіяльності органу досудового розслідування, наявності шкоди та причинно-наслідкового зв'язку між протиправною поведінкою і завданою шкодою. При цьому вина посадових чи службових осіб не є обов'язковою умовою відповідальності держави у таких деліктних правовідносинах.

ВС відхилив доводи касаційної скарги про те, що для відшкодування шкоди обов'язково потрібне окреме судове рішення, яким би встановлювалася протиправність дій слідчого у порядку КПК України. Факт неповернення коштів

після скасування арешту через їхню втрату правоохоронними органами є достатнім підтвердженням неправомірності поведінки державного органу.

Позов спрямований на відновлення порушених конституційних прав особи на недоторканність майна. Подальші слідчі дії щодо ймовірного підроблення коштів не перешкоджають обов'язку держави відшкодувати збитки за втрачене майно, яке перебувало під її контролем.

Держава несе відповідальність за схоронність майна, вилученого під час кримінального провадження. Якщо після скасування арешту майно не повертається власнику через його втрату, обов'язок відшкодування шкоди настає незалежно від наявності вини посадових осіб або окремого рішення про незаконність їхніх процесуальних дій.

Детальніше з текстом постанови ВС від 06 травня 2026 року у справі № 752/29491/21 (провадження № 61-14129св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136347909>.

10.2. Перебування потерпілого у стані середнього ступеня алкогольного сп'яніння та керування в темну пору доби велосипедом без світлоповертачів – груба необережність, що відповідно до частини другої статті 1193 ЦК України є підставою для зменшення розміру відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, однак не звільняє володільця джерела підвищеної небезпеки повністю від відповідальності

06 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 та ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2, яка діяла в інтересах малолітніх дітей: ОСОБА_3 та ОСОБА_4, до ФОП ОСОБА_5 про відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

На обґрунтування заявлених вимог позивачі зазначали, що смерть потерпілого ОСОБА_7 настала внаслідок наїзду вантажного автомобіля «MAN TGM 12.250». Кримінальне провадження за фактом ДТП було закрито у зв'язку з відсутністю складу кримінального правопорушення. Позивачі вказували, що водій перебував у трудових відносинах із відповідачем, а тому саме ФОП ОСОБА_5 як володільця джерела підвищеної небезпеки несе відповідальність за завдану шкоду.

Суд першої інстанції частково задовольнив позов, стягнув із відповідача на користь позивачів моральну шкоду у розмірі по 500 000,00 грн кожному.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове судове рішення, яким позов задовольнив частково, зменшивши розмір відшкодування до 30 000,00 грн кожному, зокрема з урахуванням грубої необережності потерпілого.

ВС погодився з висновками апеляційного суду з огляду на таке.

Відповідно до ч. 5 ст. 1187 ЦК України шкода, завдана джерелом підвищеної небезпеки, не відшкодовується, якщо вона виникла внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого. Під непереборною силою слід розуміти надзвичайні та невідворотні за даних умов обставини (п. 1 ч. 1 ст. 263 ЦК України), які мають зовнішній характер. Під умислом потерпілого слід розуміти таку його протиправну поведінку, за якої він передбачає та бажає або свідомо допускає настання шкідливого результату.

Якщо груба необережність потерпілого сприяла виникненню або збільшенню шкоди, розмір відшкодування може бути зменшено залежно від ступеня його вини (ст. 1193 ЦК України). При цьому повне звільнення особи, яка завдала шкоди, від відповідальності з цієї підстави не допускається, якщо інше прямо не встановлено законом.

Питання наявності у діях потерпілого грубої необережності вирішується судом у кожному конкретному випадку з урахуванням усіх фактичних обставин справи, зокрема поведінки потерпілого, його стану та дотримання правил безпеки.

У цій справі встановлено, що потерпілий перебував у стані алкогольного сп'яніння (2,02 проміле) та рухався велосипедом у темну пору доби без світлоповертачів, що обґрунтовано визначено судами як груба необережність. Така поведінка перебуває у причинному зв'язку з настанням ДТП та є підставою для зменшення розміру відшкодування відповідно до ст. 1193 ЦК України. Водночас у діях водія транспортного засобу не встановлено складу кримінального правопорушення, а причиною ДТП визнано порушення ПДР з боку велосипедиста ОСОБА_7.

Апеляційний суд правильно виснував, що відповідальність володільця джерела підвищеної небезпеки настає незалежно від вини, однак поведінка потерпілого має істотне значення для визначення розміру відшкодування, тому зменшення розміру моральної шкоди є обґрунтованим і відповідає нормам ст. 1193 ЦК України.

Детальніше з текстом постанови ВС від 06 травня 2026 року у справі № 943/1608/24 (провадження № 61-14698св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136347878>.

10.3. Реалізація права на відшкодування моральної шкоди за певне правопорушення виключає повторне стягнення такої компенсації за тих самих обставин, якщо інше не встановлено законом або договором. Відшкодування моральної шкоди, присуджене ЄСПЛ за неефективне та надмірно тривале розслідування, унеможливорює повторне її стягнення в національному суді з тих самих підстав

27 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Харківської обласної прокуратури у справі за позовом ОСОБА_1 до Харківської обласної прокуратури про відшкодування моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначала, що внаслідок ДТП її син отримав тяжкі тілесні ушкодження, від яких після дворічного лікування помер. Водію-винуватцю було пред'явлено підозру за ч. 2 ст. 286 КК України (порушення ПДР у стані алкогольного сп'яніння, що спричинило смерть потерпілого). Позивач вказувала на систематичне затягування кримінального провадження з боку органів прокуратури (складання обвинувальних актів із порушенням процесуальних норм, постійні зміни кваліфікації). Як наслідок, судові розслідування тривало понад 11 років. У травні 2023 року суд першої інстанції закрити кримінальне провадження на підставі ст. 49 КК України у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності. Позивач зазначила, що бездіяльність та неефективність відповідача позбавили її як потерпілу права на справедливий суд та захист, а також призвели до того, що винна особа unikнула покарання за смерть її сина. Вказані обставини спричинили їй глибокі та тривалі моральні страждання.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, мотивуючи тим, що у справі в ЄСПЛ і в національному суді вирішується питання про відповідальність держави за одні й ті самі порушення, а подвійне стягнення моральної шкоди суперечить засадам справедливості, розумності та нормі статті 23 ЦК України щодо одноразовості такого відшкодування.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове судове рішення, яким частково задовольнив позов, стягнув моральну шкоду у розмірі 100 000,00 грн. Суд вважав, що присуджена ЄСПЛ сатисфакція не позбавляє особу права на додаткове відшкодування шкоди, завданої бездіяльністю співробітників прокуратури.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, залишив у силі рішення суду першої інстанції з огляду на таке.

Моральна шкода відшкодовується одноразово, якщо інше не встановлено договором або законом (ч. 5 ст. 23 ЦК України). Чинним законодавством

України не передбачено багаторазового відшкодування за одним і тим самим фактом порушення прав.

ВС зазначив, що якщо ЄСПЛ уже встановив порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у зв'язку з неефективним та надмірно тривалим розслідуванням кримінального провадження і присудив заявнику компенсацію моральної шкоди, повторне відшкодування такої шкоди в національному суді за тими самими обставинами є недопустимим. Особа, яка реалізувала право на компенсацію моральної шкоди за конкретним фактом порушення, не може повторно вимагати її стягнення з держави, оскільки чинне законодавством не передбачено багаторазового відшкодування моральної шкоди за одним і тим самим порушенням.

Суди встановили, що рішенням ЄСПЛ у справі «Михайлик та інші проти України» від 10.10.2024 присуджено виплату державою-відповідачем на користь ОСОБА_1 на відшкодування моральної шкоди компенсацію в розмірі 6 000,00 євро за неефективне та надмірно тривале розслідування кримінального провадження.

Якщо держава вже виплатила особі компенсацію за рішенням ЄСПЛ за неефективність слідства, національний суд не має правових підстав для повторного стягнення моральної шкоди за цими ж обставинами.

Детальніше з текстом постанови ВС від 27 травня 2026 року № 643/11453/23 (провадження № 61-12316св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136946178>.

10.4. Національний банк України як банк-обслуговувач рахунків Фонду гарантування вкладів фізичних осіб зобов'язаний виконувати платіжні інструкції державного виконавця щодо безспірного списання коштів на виконання судових рішень. Статтею 20 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» не передбачено імунітету Фонду від такого стягнення. Безпідставне повернення платіжної інструкції без виконання є протиправною поведінкою, що може бути підставою для цивільно-правової відповідальності, зокрема відшкодування моральної шкоди

29 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом до Національного банку України (далі – НБУ) про відшкодування моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначав, що НБУ безпідставно повернув без виконання платіжну інструкцію державного виконавця про примусове списання коштів з рахунків Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд) у межах виконавчого провадження.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, у задоволенні позову відмовив, мотивуючи тим, що позивач не довів протиправності дій НБУ, наявності моральної шкоди, причинного зв'язку між діями відповідача та заявленою шкодою, а також її розміру. Суди зазначили, що неправомірність дій НБУ не було встановлено у передбаченому законом порядку, а повернення платіжної інструкції здійснено з посиланням на чинне законодавство. Крім того, позивач як стягувач у виконавчому провадженні не був позбавлений можливості використовувати передбачені законом способи захисту своїх прав, зокрема, оскаржувати дії державного виконавця або вчиняти інші виконавчі дії для виконання судового рішення.

ВС не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, ухвалив нове судове рішення, яким позов задовольнив частково, стягнув з НБУ на користь позивача компенсацію моральної шкоди з огляду на таке.

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» рахунки Фонду гарантування вкладів фізичних осіб обслуговуються уповноваженим банком, який здійснює операції з такими рахунками у порядку, визначеному законодавством, і цією нормою не встановлено імунітету коштів Фонду від заходів примусового виконання судових рішень.

Відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» виконавчі документи підлягають обов'язковому виконанню, а банки, інші фінансові установи та органи, що обслуговують рахунки боржника, зобов'язані виконувати постанови та платіжні інструкції державного виконавця щодо примусового списання коштів у межах виконавчого провадження.

Суди попередніх інстанцій дійшли помилкових висновків про відсутність протиправності дій НБУ, ототожнивши статус банку, що обслуговує рахунки Фонду, з обмеженнями щодо цільового використання коштів, та не врахували, що положення ст. 20 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» не виключають обов'язку виконання виконавчих документів про стягнення коштів.

Безпідставне повернення платіжної інструкції державного виконавця без виконання, за відсутності передбачених законом підстав, є протиправною поведінкою, що порушує гарантії обов'язковості судового рішення та може бути підставою для цивільно-правової відповідальності, у тому числі відшкодування моральної шкоди.

Детальніше з текстом постанови ВС від 29 травня 2026 року № 757/39959/23 (провадження № 61-5777св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137215738>.

11. Застосування норм процесуального права

11.1. Встановлення судом відсутності підстав для розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, та/або повноважень у заявника вимагати її розкриття є підставою для ухвалення рішення про відмову в задоволенні заяви (частина 2 статті 350 ЦПК України), а не для відмови у відкритті провадження у справі

06 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за заявою ОСОБА_1, заінтересована особа – Акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк», про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю.

На обґрунтування заявлених вимог заявник посилався на те, що помилково перерахував кошти через застосунок «Приват24» на картку невідомої особи, а встановити повні дані отримувача без розкриття банківської таємниці неможливо. Банк відмовив у наданні інформації, посилаючись на режим банківської таємниці.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, відмовив у відкритті провадження у справі, мотивуючи тим, що вимоги заяви за своєю суттю є витребуванням доказів для майбутнього спору, що свідчить про наявність спору про право, який не може вирішуватися в окремому провадженні.

ВС не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, справу передав для продовження розгляду до суду першої інстанції з огляду на таке.

Справи про розкриття банком інформації, яка містить банківську таємницю, підлягають розгляду за правилами окремого провадження відповідно до п. 11 ч. 2 ст. 293 та глави 12 ЦПК України.

Встановлення судом відсутності підстав для розкриття банківської таємниці або відсутності у заявника передбачених законом повноважень на її отримання є підставою для відмови у задоволенні заяви по суті, а не для відмови у відкритті провадження у справі.

Висновок суду про наявність спору про право як підстави для відмови у відкритті провадження у справі про розкриття банківської таємниці є помилковим, якщо заявник не заявляє вимог до банку як до заінтересованої особи і не оспорує суб'єктивне право іншої особи, а лише просить надати інформацію в межах спеціальної процедури.

Заява про розкриття банківської таємниці не є заявою про забезпечення доказів у розумінні статей 116, 117 ЦПК України, якщо її метою є встановлення особи отримувача коштів для подальшої реалізації права на судовий захист, а не забезпечення доказової бази у вже існуючому спорі.

Отже, неправильна процесуальна кваліфікація заяви та відмова у відкритті провадження у справі замість розгляду заяви по суті є істотним порушенням норм процесуального права.

Детальніше з текстом постанови ВС від 06 травня 2026 року у справі № 757/40704/25 (провадження № 61-1508св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136318797>.

11.2. У спорі про неукладеність письмового правочину з підстави непідписання його стороною належним доказом належності підпису є висновок почеркознавчої експертизи. Відмова у призначенні такої експертизи з мотивів ненадання зразків підпису або непідтвердження оплати до постановлення ухвали про її призначення не свідчить про ухилення від участі в експертизі та унеможлиблює відмову в задоволенні позову з підстав недоведеності цих обставин

06 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, треті особи: Іршавська державна нотаріальна контора, АТ «УкрСиббанк», про встановлення факту неукладення договору купівлі-продажу, скасування державної реєстрації права власності, припинення обтяження та вилучення запису про заборону відчуження об'єкта нерухомого майна, визнання права власності в порядку спадкування за законом.

Разом із позовом позивач заявила клопотання про призначення у справі почеркознавчої експертизи з метою встановлення обставин непідписання її матір'ю договору купівлі-продажу житлового будинку.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, зазначив, що позивач не надала до суду належних і допустимих доказів, які б свідчили про підробленість підпису її матері на договорі купівлі-продажу будинку, а заявлене нею клопотання про призначення почеркознавчої експертизи залишено без задоволення, оскільки таке клопотання не відповідало вимогам закону.

ВС не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

Відповідно до статей 15, 203, 207 ЦК України правочин вважається вчиненим лише за наявності вільного волевиявлення сторони, а письмова форма договору передбачає його обов'язкове підписання. Відсутність належного підпису свідчить про відсутність волевиявлення і може свідчити про неукладеність правочину.

ВС неодноразово зазначав, що належним доказом, який би міг засвідчити належність підпису особи на письмових документах є висновок почеркознавчої експертизи.

Відмова суду у призначенні почеркознавчої експертизи за наявності спору щодо підпису на правочині є необґрунтованою, якщо встановлення цієї обставини потребує спеціальних знань і є істотним для вирішення справи.

Суди не врахували, що негативні наслідки ухилення від проведення експертизи (ст. 109 ЦПК України) можуть застосовуватися лише після її фактичного призначення судом та встановлення умисного ухилення сторони від участі в її проведенні.

Отже, ненадання матеріалів чи відсутність оплати до моменту призначення експертизи не є ухиленням від її проведення і не може бути підставою для відмови в задоволенні позову.

Детальніше з текстом постанови ВС від 06 травня 2026 року у справі № 301/1136/23 (провадження № 61-15550св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136347801>.

11.3. Спір між подружжям про стягнення грошової компенсації вартості частки в нерухомому майні, розташованому на території іноземної держави, не є спором про речові права на таке майно, якщо заявлена вимога не змінює титул власника та не потребує державної реєстрації прав. Такий спір не підпадає під правило виключної підсудності за місцезнаходженням нерухомості й підлягає розгляду судом України в порядку цивільного судочинства

06 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про поділ майна подружжя.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, закрит на підставі п. 1 ч. 1 ст. 255 ЦПК України провадження у справі в частині позовних вимог про стягнення з відповідача грошової компенсації вартості готельних номерів, розташованих на території Республіки Грузія, роз'яснивши позивачу право на звернення до суду за місцезнаходженням нерухомого майна. Судові рішення мотивовано тим, що спір стосується нерухомого майна, яке знаходиться за межами України, а тому спір підлягає розгляду судом іноземної держави за правилами виключної підсудності.

ВС не погодився з такими висновками судів, судові рішення скасував, справу передав для продовження розгляду до суду першої інстанції з огляду на таке.

Виключна підсудність спорів щодо нерухомого майна, передбачена ч. 1 ст. 30 ЦПК України та нормами міжнародного приватного права, застосовується лише до спорів, предметом яких є речові права на нерухоме майно.

Якщо ж позовні вимоги зводяться до стягнення грошової компенсації вартості частки у нерухомому майні, розташованому за кордоном, та не передбачають зміни титулу власності, правового режиму майна чи внесення змін до державних реєстрів, такий спір не є спором про речове право на нерухомість.

ВС наголосив, що вирішальним для визначення юрисдикції та підсудності є не сам факт наявності у спорі нерухомого майна, а правова природа заявлених вимог. У разі стягнення компенсації спір має грошовий характер і спрямований на відшкодування вартості частки, а не на вирішення питання щодо права власності на нерухомість.

Отже, відсутні підстави для застосування правил виключної підсудності за місцезнаходженням нерухомого майна та для закриття провадження у справі. Спір підлягає розгляду судами України в порядку цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови ВС від 06 травня 2026 року у справі № 334/6412/23 (провадження № 61-8418св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136347802>.

11.4. Пунктом 5 статті 48 Договору про правову допомогу між Україною та Чеською Республікою встановлено виключну підсудність спорів із договірних відносин компетентним органам юстиції тієї Договірної Сторони, на території якої проживає, перебуває чи знаходиться відповідач, і не передбачає права сторін самостійно визначати підсудність у договорі. Пророгаційне застереження в договорі між сторонами не може змінити підсудність, визначену міжнародним договором, який має пріоритет над національним законодавством

06 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ТОВ «TREASURER» про стягнення заборгованості за договором позики, за зустрічним позовом ТОВ «TREASURER» до ОСОБА_1 про визнання недійсною частини правочину.

Суди встановили, що між сторонами укладено договір позики з іноземним елементом, при цьому в тексті договору було передбачено підсудність спору судам України.

Суд першої інстанції задовольнив позов, відмовив у задоволенні зустрічного позову.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, закриття провадження у справі. Ухвалу суду апеляційної інстанції

мотивовано тим, що справа не підлягає розгляду в судах України, оскільки згідно з п. 5 ст. 48 Договору між Україною та Чеською Республікою про правову допомогу в цивільних справах її підсудність визначена судам Чеської Республіки. Крім того, суд зазначив, що укладений сторонами договір позики має фіктивний характер і прикриває інший правочин – перерахування вкладу товариству його учасником. Оскільки позивач був учасником ТОВ «TREASURER», а перераховану ним суму коштів за договором позики слід вважати вкладом учасника товариства, спір є корпоративним і підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.

ВС погодився з висновками апеляційного суду щодо закриття провадження, однак змінив мотивувальну частину судового рішення, виключивши висновки щодо удаваності договору позики і корпоративного характеру спірних правовідносин з огляду на таке.

Питання міжнародної підсудності у спорах з іноземним елементом регулюється не лише ЦПК України, а й міжнародними договорами, які мають пріоритет над національним законодавством. Між Україною та Чеською Республікою діє Договір про правову допомогу в цивільних справах від 28.05.2001, відповідно до п. 5 ст. 48 якого спори, що виникають із договірних відносин, підлягають розгляду судом тієї держави, на території якої знаходиться відповідач.

Оскільки ТОВ «TREASURER» зареєстроване у Чеській Республіці, компетентним судом у цій справі є суд Чеської Республіки. За таких обставин апеляційний суд обґрунтовано закриття провадження у справі у зв'язку з непідсудністю спору судам України.

ВС підкреслив, що пророгаційне застереження в договорі сторін не може змінити міжнародно встановлену підсудність, оскільки положення міжнародного договору мають пріоритет і є обов'язковими для застосування. При цьому норми Договору допускають лише визначення застосовного права, але не дозволяють сторонам самостійно змінювати юрисдикцію.

ВС визнав помилковими висновки апеляційного суду щодо удаваності договору позики та корпоративного характеру правовідносин, оскільки за відсутності юрисдикції суд України не мав повноважень оцінювати дійсність правочину чи правову природу спірних відносин.

Детальніше з текстом постанови ВС від 06 травня 2026 року у справі № 646/8824/19 (провадження № 61-519св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136347792>.

11.5. Якщо до початку підготовчого судового засідання до суду надійшла уточнена позовна заява, підписана опікуном недієздатної особи як її законним представником, залишення первісного позову без розгляду з підстави

підписання його недієздатною особою є неправомірним – суд зобов'язаний продовжити розгляд справи по суті

06 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Фінансова компанія «Поліс» у справі за позовом ОСОБА_1 до ПАТ «ВТБ Банк», ТОВ «ФК «Поліс», треті особи: державний реєстратор Департаменту з питань реєстрації Полтавської міської ради Полтавської області, Міністерство юстиції України, ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, про визнання протиправним та скасування рішення державного реєстратора.

Суд першої інстанції позов залишив без розгляду, виснував, що позовну заяву підписано недієздатною особою.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, ухвалу скасував, передав справу для продовження розгляду до суду першої інстанції.

ВС погодився з висновками апеляційного суду та зазначив, що право на доступ до суду гарантується ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а при застосуванні процесуальних норм необхідно уникати надмірного формалізму, який може призвести до необґрунтованого обмеження такого права.

Відповідно до ст. 59 ЦПК України права та інтереси недієздатної особи в суді захищає її опікун або інший законний представник.

У цій справі після відкриття провадження, але до початку підготовчого судового засідання, до суду надійшла уточнена позовна заява, підписана опікуном ОСОБА_1, який повідомив суд про наявність у нього повноважень законного представника недієздатної особи.

ВС наголосив, що за таких обставин суд першої інстанції був зобов'язаний врахувати подання уточненої позовної заяви законним представником та продовжити розгляд справи по суті, а не залишати позов без розгляду з формальних підстав.

Отже, апеляційний суд обґрунтовано скасував ухвалу суду першої інстанції, оскільки подання уточненої позовної заяви опікуном усувало недоліки представництва інтересів недієздатної особи у справі.

Детальніше з текстом постанови ВС від 06 травня 2026 року у справі № 554/3107/25 (провадження № 61-10220св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136347795>.

11.6. Ухвала про відмову у прийнятті позову третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору (про відмову у прийнятті позову та у вступі третьої особи в справу), підлягає апеляційному оскарженню окремо від рішення суду відповідно до пункту б частини першої статті 353 ЦПК України

06 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ТОВ «НТ Аденіум» про повернення безпідставно набутого майна (грошових коштів).

У межах розгляду справи ОСОБА_2 подала позов як третя особа із самостійними вимогами до ОСОБА_3 та ТОВ «НТ Аденіум» про визнання грошових коштів спільною сумісною власністю та стягнення безпідставно набутих грошових коштів.

Суд першої інстанції відмовив у прийнятті позовної заяви та вступі ОСОБА_2 у справу як третьої особи із самостійними вимогами, зазначив, що первісний позов і позов, поданий третьою особою, є різними за предметом, підставами та способом захисту, а їх спільний розгляд є недоцільним.

Не погодившись з ухвалою суду першої інстанції, ОСОБА_2 подала апеляційну скаргу.

Апеляційний суд повернув апеляційну скаргу, вважаючи, що ухвала про відмову у прийнятті позову третьої особи із самостійними вимогами не підлягає окремому апеляційному оскарженню до ухвалення рішення у справі по суті.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, ухвалу скасував та передав справу до апеляційного суду для продовження розгляду зі стадії відкриття апеляційного провадження у справі.

ВС зазначив, що положення статей 52, 193, 194, 353 ЦПК України передбачають єдиний процесуальний підхід до наслідків повернення чи відмови у прийнятті різних видів позовних заяв – первісної, зустрічної та позову третьої особи із самостійними вимогами щодо предмета спору.

Оскільки ухвала про повернення або відмову у прийнятті зустрічного позову підлягає окремому апеляційному оскарженню, аналогічний підхід має застосовуватися й до ухвали про відмову у прийнятті позову третьої особи.

ВС звернув увагу, що п. 15.10 розділу XIII «Перехідні положення» ЦПК України передбачено ухвали про відмову у прийнятті або повернення позову третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, що підтверджує можливість їх окремого апеляційного перегляду.

Отже, ухвала про відмову у прийнятті позову третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, підлягає апеляційному оскарженню окремо від рішення суду відповідно до п. б ч. 1 ст. 353 ЦПК України.

Детальніше з текстом постанови ВС від 06 травня 2026 року у справі № 757/38615/24 (провадження № 61-2059св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136347739>.

11.7. Ухвала про відмову у прийнятті заяви щодо зміни предмета або підстав позову за своєю правовою природою є еквівалентною ухвалі про повернення заяви, тому підлягає апеляційному оскарженню окремо від рішення суду відповідно до пункту 6 частини першої статті 353 ЦПК України

06 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ГО «Товариство «Восток» у справі за позовом ГО «Товариство «Восток» до держави Україна в особі НАЗК, Южненської міської ради Одеської області про відшкодування шкоди, завданої органом державної влади.

Суд першої інстанції протокольною ухвалою відмовив ГО «Товариство «Восток» у прийнятті заяви про остаточне визначення предмета спору, характеру спірних правовідносин, позовних вимог та складу учасників справи.

Не погодившись з такою ухвалою, позивач подав апеляційну скаргу.

Апеляційний суд повернув апеляційну скаргу, вважаючи, що протокольна ухвала про відмову у прийнятті відповідної заяви не підлягає оскарженню окремо від рішення суду згідно зі ст. 353 ЦПК України.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду в частині повернення апеляційної скарги, ухвалу в цій частині скасував, справу в цій частині передав до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду питання щодо відкриття апеляційного провадження з огляду на те, що ухвала суду першої інстанції про відмову у прийнятті заяви щодо остаточного визначення предмета спору, характеру спірних правовідносин та позовних вимог підлягає апеляційному оскарженню окремо від рішення суду.

ВС зазначив, що процесуальне законодавство не передбачає окремого інституту «уточнення» чи «доповнення» позовних вимог. Тому суд, з урахуванням змісту відповідної заяви, має визначити її правову природу як зміну предмета або підстав позову, збільшення чи зменшення позовних вимог, подання нового позову або об'єднання позовних вимог.

ВС зауважив, що наслідком відмови у прийнятті заяви про зміну предмета чи підстав позову фактично є її повернення заявнику, тому відповідна ухвала підлягає апеляційному оскарженню окремо від рішення суду відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 353 ЦПК України.

Детальніше з текстом постанови ВС від 06 травня 2026 року у справі № 757/19524/24 (провадження № 61-11145св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136347875>.

11.8. Справи про встановлення факту самостійного виховання та утримання дитини одним із батьків не підлягають розгляду в порядку окремого провадження, якщо встановлення такого факту пов'язане з необхідністю з'ясування обставин виконання або невиконання одним із батьків своїх батьківських обов'язків, впливає на права та інтереси дитини, іншого з батьків і свідчить про наявність спору про право. Такий спір має вирішуватися в порядку цивільного судочинства в позовному провадженні

06 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за заявою ОСОБА_1 про встановлення факту, що має юридичне значення, заінтересовані особи: ОСОБА_2, Орган опіки та піклування Виконавчого комітету Хмельницької міської ради, ІНФОРМАЦІЯ_1.

Суд першої інстанції залишив без розгляду заяву у зв'язку з наявністю спору про право.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, ухвалу скасував, провадження у справі закриття, мотивуючи тим, що спір стосується реалізації права на відстрочку від мобілізації та має публічно-правовий характер, а тому підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, залишив в силі ухвалу суду першої інстанції та зазначив, що спір щодо встановлення факту самостійного виховання дитини одним із батьків пов'язаний із вирішенням спору про право та зачіпає обсяг батьківських прав і обов'язків, а також інтереси дитини, тому підлягає розгляду виключно в порядку позовного провадження з урахуванням принципу забезпечення найкращих інтересів дитини.

ВС підкреслив, що такий факт не може бути встановлений у безспірному (окремому) провадженні або за домовленістю сторін, оскільки це створює ризик обходу змагальної процедури та потенційного порушення прав дитини.

Водночас ВС зауважив, що сам по собі намір особи отримати відстрочку від мобілізації не свідчить про виникнення публічно-правового спору з ТЦК та СП. До моменту прийняття відповідним органом рішення про відмову у наданні відстрочки адміністративний спір відсутній.

Отже, суд першої інстанції правильно залишив заяву без розгляду через наявність спору про право, тоді як закриття провадження апеляційним судом із мотивів належності спору до адміністративної юрисдикції було помилковим.

Детальніше з текстом постанови ВС від 06 травня 2026 року у справі № 686/26736/25 (провадження № 61-2458св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136318723>.

11.9. Безпідставне зупинення провадження у справі з мотивів потенційної преюдиційності іншого спору є порушенням норм пункту б частини першої статті 251 ЦПК України, оскільки не доводить об'єктивної неможливості розгляду справи, а також порушує принцип розумного строку розгляду справи, гарантований статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

06 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, третя особа – приватний нотаріус Луцького міського нотаріального округу Волинської області, про визнання недійсними договорів дарування.

Суд першої інстанції задовольнив позов.

Не погоджуючись із ухваленим рішенням, ОСОБА_2 оскаржив його в апеляційному порядку.

ОСОБА_2 подав до апеляційного суду письмове клопотання про зупинення провадження у цій справі до набрання законної сили рішенням у справі № 134/1573/24 за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_5 про стягнення боргу за договором позики.

Апеляційний суд задовольнив клопотання про зупинення провадження у справі, мотивуючи тим, що між справами існує тісний матеріально-правовий зв'язок, а встановлені у справі про стягнення боргу факти матимуть преюдиційне значення для вирішення спору про визнання недійсними договорів дарування.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, ухвалу скасував, справу передав для продовження розгляду до суду апеляційної інстанції та зазначив, що зупинення провадження у справі на підставі п. б ч. 1 ст. 251 ЦПК України допускається виключно за наявності об'єктивної неможливості розгляду справи до вирішення іншої справи, тобто коли встановлення певних обставин прямо залежить від судового рішення в іншому провадженні.

Сама по собі наявність іншого спору (зокрема про стягнення боргу) не є безумовною та достатньою підставою для зупинення провадження у справі про визнання недійсними (фraudаторними) договорів дарування.

Для застосування конструкції fraudаторного правочину не є обов'язковою наявність судового рішення про стягнення боргу чи навіть відкритого провадження у такій справі; достатнім є існування у кредитора суб'єктивного права вимоги та встановлення факту вчинення правочину на шкоду кредитору з метою уникнення або унеможливлення виконання зобов'язання чи зменшення майнової маси боржника.

Якщо матеріали справи містять достатні докази для встановлення обставин щодо добросовісності правочинів та їх спрямованості на шкоду

кредитору, суд зобов'язаний надати їм оцінку та не позбавлений процесуальної можливості розглянути спір по суті без очікування вирішення іншої справи.

Апеляційний суд, зупинив провадження у справі без належного обґрунтування, порушив вимоги процесуального закону.

Детальніше з текстом постанови ВС від 06 травня 2026 року у справі № 161/22228/24 (провадження № 61-16491св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136347779>.

11.10. Наявність в особи статусу фізичної особи – підприємця не означає, що всі наступні правовідносини за її участю мають ознаки господарських. Спори щодо стягнення коштів пайової участі в розвитку інфраструктури із замовника будівництва, який у документах на будівництво та щодо власності на землю діяв як фізична особа, підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства місцевим загальним судом

13 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу заступника керівника Закарпатської обласної прокуратури у справі за позовом Ужгородської окружної прокуратури в інтересах держави в особі Ужгородської міської ради до ОСОБА_1 про стягнення із замовника будівництва безпідставно збережених коштів пайової участі, 3 % річних й інфляційних втрат за несвоєчасне виконання зобов'язання.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, відмовив у відкритті провадження у справі, роз'яснив позивачу, що розгляд таких справ належить до юрисдикції господарських судів.

ВС не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, справу передав для продовження розгляду до суду першої інстанції з огляду на таке.

Визначальним критерієм розмежування юрисдикції є характер спірних правовідносин, їх зміст і правова природа, а не лише суб'єктний склад. Сам факт наявності у особи статусу фізичної особи-підприємця не означає, що всі правовідносини за її участю автоматично набувають ознак господарських.

У цій справі відповідач діяв як фізична особа при набутті земельної ділянки, оформленні дозвільних документів і вчиненні правочинів, а доказів укладення господарських договорів між сторонами не подано. Отже, справа підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства місцевим загальним судом.

Детальніше з текстом постанови ВС від 13 травня 2026 року у справі № 308/8794/25 (провадження № 61-15974св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136588065>.

11.11. Повернення апеляційної скарги з підстав неусунення недоліків є допустимим лише щодо тієї скарги, яку ухвалою суду залишено без руху. Якщо ж ухвала про залишення без руху стосується іншої апеляційної скарги або іншого заявника, то таке повернення апеляційної скарги є неправомірним

13 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення заборгованості за договорами позики.

Суд першої інстанції позов задовольнив.

Не погоджуючись з рішенням суду першої інстанції, відповідач подав апеляційну скаргу.

Апеляційний суд апеляційну скаргу визнав неподаною та повернув представнику відповідача, пославшись на невиконання вимог ухвали про залишення її без руху.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, ухвалу скасував, справу передав для вирішення питання про відкриття апеляційного провадження до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

В ухвалі апеляційного суду про залишення апеляційної скарги без руху були зазначені інші особи та інші судові рішення, ніж ті, які були предметом поданої відповідачем апеляційної скарги.

Отже, ухвала про залишення скарги без руху фактично не стосувалася тієї апеляційної скарги, яку згодом повернув апеляційний суд.

Апеляційний суд допустив порушення процесуального закону, оскільки повернув апеляційну скаргу, яку не було залишено без руху в установленому порядку.

Детальніше з текстом постанови ВС від 13 травня 2026 року у справі № 405/3041/25 (провадження № 61-176св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136667092>.

11.12. Для звернення стягнення на грошові кошти, які належать особі, що має заборгованість перед боржником, не вимагається наявність відкритого виконавчого провадження. Визначальною умовою застосування частини першої статті 440 ЦПК України є існування заборгованості, яка не оспорується відповідною особою або підтверджена судовим рішенням, що набрало законної сили. Нерозгляд судом по суті питання наявності такої заборгованості свідчить про передчасність висновку про відмову в задоволенні заяви

20 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за заявою ОСОБА_1 про звернення стягнення на грошові кошти, що належать особі,

яка має заборгованість перед боржником у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_3, ОСОБА_4, ПАТ «Сбербанк росії», третя особа – ОСОБА_5, про стягнення упущеної вигоди, за позовом третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору ОСОБА_5 до ОСОБА_3, ОСОБА_4, ПАТ «Сбербанк росії», третя особа – ОСОБА_1, про стягнення коштів у вигляді упущеної вигоди.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні заяви, пославшись на відсутність відкритого виконавчого провадження.

ВС не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

Під час розгляду заяви про звернення стягнення на грошові кошти особи, яка має заборгованість перед боржником, суди помилково пов'язали можливість задоволення такої заяви з наявністю відкритого виконавчого провадження.

Суди не врахували, що ч. 1 ст. 440 ЦПК України не встановлює відкриття виконавчого провадження як обов'язкову умову для звернення стягнення на кошти третьої особи.

ВС підкреслив, що визначальною умовою є наявність заборгованості такої особи перед боржником, яка не оспорується або підтверджена судовим рішенням, що набрало законної сили.

Детальніше з текстом постанови ВС від 20 травня 2026 року у справі № 376/560/23 провадження № 61-3947св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136946126>.

11.13. Неподання оригіналу документа про сплату судового збору не є безумовною підставою для повернення апеляційної скарги, оскільки обов'язок перевірити факт зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України покладається на суд

20 травня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ТОВ «Діджи Фінанс» у справі за позовом ТОВ «Діджи Фінанс» до ОСОБА_1 про стягнення інфляційних втрат та трьох відсотків річних.

Суд першої інстанції заочним рішенням відмовив у задоволенні позову.

Не погодившись з вказаним судовим рішенням, ТОВ «Діджи Фінанс» звернулось до суду з апеляційною скаргою.

Апеляційний суд апеляційну скаргу залишив без руху з підстав ненадання документа, який підтверджує сплату судового збору.

Ухвалою цього ж суду апеляційну скаргу визнано неподаною та повернуто заявнику, мотивуючи невиконанням вимог ухвали про залишення апеляційної скарги без руху.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, ухвалу скасував, справу передав до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду зі стадії вирішення питання про відкриття апеляційного провадження та наголосив, що забезпечення права на апеляційне оскарження має здійснюватися з дотриманням принципу верховенства права та справедливих судових процедур.

Апеляційна скарга повинна відповідати ст. 356 ЦПК України, зокрема містити документ про сплату судового збору, а у разі наявності недоліків застосовуються положення статей 185, 357 ЦПК України щодо залишення скарги без руху та її повернення.

ВС зазначив, що Закон України «Про судовий збір» не встановлює обов'язку подання саме оригіналу документа про сплату збору, а перевірка факту зарахування коштів до спеціального фонду Державного бюджету України покладається на суд. За потреби суд має самостійно витребувати відповідну інформацію з Державної казначейської служби України.

У цій справі ТОВ «Діджи Фінанс» на виконання ухвали про залишення апеляційної скарги без руху направило клопотання з платіжною інструкцією про сплату судового збору, що підтверджувалося описом вкладення. Попри складений апеляційним судом акт про відсутність платіжної інструкції серед отриманих документів, суд не перевіряв факт зарахування коштів до бюджету та не вжив заходів для отримання відповідної інформації.

Суд апеляційної інстанції не переконався в тому, що сплачені заявником кошти не були зараховані до спеціального фонду Державного бюджету України, зокрема шляхом підтвердження такого факту інформацією з Державної казначейської служби України, що забезпечує казначейське обслуговування цього фонду, та передчасно виснував про невиконання заявником вимог ухвали про залишення апеляційної скарги без руху.

Детальніше з текстом постанови ВС від 20 травня 2026 року у справі № 725/10136/24 (провадження № 61-1300св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/136739267>.

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за травень 2026 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного цивільного суду департаменту аналітичної та правової роботи / Відпов. за вип.: суддя ВС у КЦС, секретар Пленуму ВС, канд. юрид. наук, доцент Д. Д. Луспенник. Київ, 2026. – 54 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua